

NAUKI ISLAMU SZYICKIEGO

Maciejowi Musie Konopackiemu
z Sopotu -
przyjacielowi i nauczycielowi

NAUKI ISLAMU SZYICKIEGO

Pod redakcją :
Rafał Berger, Tareq Salik, Mahmud Taha Żuk.

STOWARZYSZENIE JEDNOŚCI MUZUŁMAŃSKIEJ
INSTYTUT MUZUŁMAŃSKI
WARSZAWA 2007

© Copyright Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej

ISBN 978-83-921662-2-1

Wydawca
Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej
Instytut Muzułmański
www.al-islam.org.pl
<http://republika.pl/rberger/>

Tłumaczenie tekstów z języka angielskiego
Arkadiusz Miernik

Grafika na okładce
www.alhaidery.net

Książkę wydano dzięki finansowemu wsparciu
Orison Charitable Organization
P.O. BOX 704, Harrow, Middlesex HA2 7BB, U.K.

oraz pomocy
Word Federation of Khoja Shia Ithna-Asheri Muslim Communities
Islamie Education Bard
Jackets Lane, Harefield, Middlesex UB9 6PZ, U.K.

Druk
MAGENTA
85-066 Bydgoszcz
ul. Konarskiego 2
tel. (052) 328 72 77
e-mail: magenta48@wp.pl

Wstęp

W Imię Boga Litościwego i Miłosiernego !

Po 11 września 2001 roku ukazało się wiele publikacji o Islamie. Większość z nich nie została napisana przez muzułmanów, wydawano je w określonym celu , mając na uwadze zdezwuowanie Islamu i wyznawców Allaha. Wyjątek od tej reguły stanowiły w Polsce książki napisane przez wybitnych polskich arabistów. Jednak wciąż brakuje publikacji wydawanych przez samych muzułmanów. Lukę tę starają się od lat wypełnić nasi sunniccy Bracia ze Stowarzyszenia Studentów Muzułmańskich oraz z Ligi Muzułmańskiej. Kroplę w morzu potrzeb stanowi natomiast literatura szyicka. Pod koniec ubiegłego wieku ukazało się zaledwie kilka pozycji, jak *Zarys nauk islamu* autorstwa Sayyida Muhammada Husayn Tabataba'i, *Poznanie Koranu* Morttezy Mottahari czy też *Poznać Boga* Sayyida Mujtaby Musavi Lariego. W ostatnich latach, czując na sobie obowiązek propagowania Islamu w jego szyickiej postaci Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej postanowiło wzbogacić literaturę szyicką w Polsce poprzez własne wydawnictwa. Ukazały się książeczki *Mistyka Azanu* (2002), *Al-Kafi –Rozdział I* (2004). *Przemyślenia do Koranu sury 94-114* (2005). Polscy szyici skupieni w SJM nie stronią także od książek traktujących o historii islamu. Wspomnieć tu należy o książkach napisanych przez lidera SJM, Mahmuda Taha Żuka: *Glosa do Koranu* (2004), *Wassan Girej-Dżabagi i Dżennet Dżabagi-Skibniewska w służbie islamu i narodu* (2006).

Mam nadzieję, że *Nauki Islamu szyickiego* przybliżą polskiemu czytelnikowi Islam w jego szyickiej odmianie.

Większość fragmentów Koranu cytowanych w książce pochodzi z tłumaczenia Józefa Bielawskiego *Koran* wydanego w roku 1986 roku.

Dla lepszej przejrzystości tekstu tradycyjną formułę wypowiedzaną przy imieniu Proroka Muhammada *Salla-l-llahu alajhi wa salam* (saws) – *Niech Bóg mu pobłogosławi i obdarzy go pokojem* oraz formułę wypowiedzaną przy imionach proroków i dwunastu Imamów *Alajhu-s-salam* (as)- *Pokój niech mu będzie* zapisaliśmy w formie skrótowej jedynie przy pierwszym wspomnieniu tych imion w poszczególnych rozdziałach.

Z szacunku dla własnej religii jej nazwę zapisujemy wielką literą.

Dla czytelnika, nie związanego z Islamem, myślącym może być pisownia słowa *imam*. Zapis małą literą dotyczy uczonych, teologów, osób szanowanych, prowadzących modlitwy w meczetach. Zapis literą wielką, określa tych , którzy są kontynuatorami boskiego posłannictwa Muhammada, są istotami bezgrzesznymi i nieomylnymi (Imam Ali i jego potomkowie).

Rafał Berger

Szajch Mazin al Sahlani

Muzułmańskie wierzenia i praktyki: wprowadzenie.

Przedstawiamy krótki wstęp do islamskich wierzeń i praktyk. Życzymy przyjemnej lektury. Niech pokój i błogosławieństwa Allaha będą z Tobą.

Wierzenia:

Jedność Boga: Muzułmanie wierzą w Jednego, Jedyne, Nieporównywalnego, Niestworzonego, Nieskończonego, Transcendentnego oraz Immanentnego Boga, zwanego w języku arabskim Allah. W parze z tym wierzeniem idzie wiara w stworzone przez Niego anioły oraz w Jego Boską sprawiedliwość. Allah zawsze obchodzi się ze swym stworzeniem w sposób sprawiedliwy. Sprawiedliwość Allaha jest ważną cechą w odniesieniu do ludzkości.

Nabuwwah/Proroctwo: Aby prowadzić ludzkość, Allah zesłał 124000 proroków. Pierwszym prorokiem był Adam (as) a prorokiem ostatnim i ostatecznym, po którym nie będzie już żadnego, jest Muhammad (pokój z nim i błogosławieństwa Allaha). Prorocy obdarzeni byli zawsze cechą bezgrzeszności. Błogosławiony Prorok Muhammad (saws) postrzegany jest przez muzułmanów jako doskonały człowiek, którego naśladowają, aby zbliżyć się do Allaha. Islam ma takie same korzenie jak judaizm i chrześcijaństwo, w osobie patriarchy Abrahama (as). Błogosławiony Prorok jest potomkiem najstarszego syna Abrahama Ismaela (as), podczas gdy prorocy Mojżesz (as) i Jezus (as) byli potomkami Izaaka (as). Muzułmanie akceptują wszystkich proroków Starego Testamentu i bardzo ich szanują. Trafnie oddaje to następujący wers Koranu: *Powiedz: Wierzymy w Boga i w to co nam zesłał, i w to co zostało zesłane Abrahamowi i Ismaelowi, Izaakowi i Jakubowi jak i plemionom; i w to co zostało dane Mojżeszowi, Jezusowi i Prorokom od ich Pana. My nie robimy rozróżnienia między żadnym z nich i jesteśmy Jemu całkowicie poddani*" (3:84)

Imamat: Muzułmanie szyicy uważają Imamów (as) za wybranych przez Boga następców Błogosławionego Proroka, nie w jego funkcji prorockiej lecz w otwarciu cyklu świętości i ciągłego przewodnictwa ludzkości. Imamowie, których było dwunastu, wyznaczeni zostali przez Błogosławionego Proroka z Boskiego nakazu. Dwunasty Imam (as), który obecnie znajduje się w ukryciu, jak prorok Elias (as), pojawi się ponownie pod koniec czasów wraz z drugim nadejściem Chrystusa, aby ustanowić

złoty wiek i obwieścić koniec czasów. Imamowie uznawani są za bezgrzesznych, a także za pośredników dla wierzących i praktykujących szyitów.

Dzień Sądu: Allah osądzi nas na podstawie naszych uczynków. Każdy dobry czyn będzie nagrodzony, a każdy zły czyn ukarany w Dniu Sądu. Muzułmanom wciąż przypomina się jednak w Koranie, iż Allah jest najbardziej Przebaczającym i dlatego też powinniśmy szukać Jego przebaczenia oraz naprawiać swoje postępowanie przed śmiercią. Głównym grzechem w Islamie jest przypisywanie czegokolwiek Allahowi. Na podstawie naszych uczynków zostaniemy albo nagrodzeni Rajem, postrzegany przez muźłmanów jako stan bliskości z Allahem, źródłem wszelkiego dobra, albo ukarani Piekłem, które jest oddaleniem od Niego a przez to cierpieniem. Śmierć jest dla muźłmanów przeniesieniem z tymczasowego do wiecznego miejsca pobytu. Muzułmanie grzebią swych umarłych.

Objawienie: Święty Koran, uważany za cud Islamu, jest objawieniem Allaha w języku arabskim Błogosławionemu Prorokowi za pośrednictwem Archanioła Gabriela. Język arabski pochodzi z tej samej rodziny językowej co hebrajski. Koran zawiera 114 rozdziałów, które były objawiane stopniowo przez okres 23 lat. Błogosławiony Prorok zapamiętywał objawienia tak, jak były one zsyłane i dyktował je swym skrybom, przede wszystkim Alemu (as) i Zajdowi (as). Koran, którego autorem jest Allah, jest więc w obecnej formie równie autentyczny jak w momencie objawiania go. Został on skompilowany w jedną księgę jeszcze za życia Proroka. Nauki Koranu, uważanego przez muźłmanów za matkę wszelkich ksiąg, można zsumować jako opis relacji pomiędzy człowiekiem a Bogiem oraz wskazówki do ustanowienia sprawiedliwego i równego społeczeństwa. Jest to najczęściej zapamiętywana i czytana przez muźłmanów księga. Wszelkie tłumaczenia Koranu pozostają jednak jedynie jego interpretacjami. Koran jest jedyną księgą objawioną, w której wymienia się inne religie, takie jak judaizm i chrześcijaństwo, do dialogu z którymi zachęca w szeregu swych wersów.

Praktyki:

Muzułmanie pięć razy dziennie odprawiają kanoniczne modlitwy zwane *Salah*: przed świtem, w południe, po południu, o zmierzchu oraz nocą. Modlący się kierują się w stronę Kaaby, szczęsiennej budowli wzniesionej przez Abrahama i jego syna Ismaela w Mekce. Modlitwy osobiste, poza

kanonicznymi, wypowiedane są w dowolnym języku w celu osiągnięcia bliskości z Panem.

Każdego roku w miesiącu Ramadan muzułmanie postują przez powstrzymanie się od jedzenia i picia w ciągu dnia oraz spędzanie nocy na suplikacjach i modlitwach. Islam posiada kalendarz księżycowy, a więc miesiące ulegają rotacji.

Raz w życiu każdy muzułmanin zobowiązany jest odbyć pielgrzymkę do Mekki, pod warunkiem, iż nie występują żadne zdrowotne czy ekonomiczne przeciwwskazania. Podczas rytuałów pielgrzymi z całego świata noszą takie same białe szaty i stoją razem czcząc Jednego Boga.

Muzułmanie proszeni są o oczyszczanie swych majątków poprzez płacenie *zakatu* (podatku) odpowiedniego do ich zarobków. Muzułmanie szyccy płacą także *khums*, jedną piątą swych oszczędności. Pomaga to w spełnieniu islamskiej wizji ustanowienia sprawiedliwego i równego społeczeństwa.

Koncepcja *dżihadu* (błędnie tłumaczonego jako święta wojna) dosłownie oznacza: zmaganie się, przede wszystkim z własnymi złymi cechami. Jest to obowiązek każdego muzułmanina do powstrzymywania się od niskich popędów prowadzących do zła. Na poziomie zewnętrznym jest to także wezwanie wszystkich muzułmanów do przeciwstawiania się wszelkim formom niesprawiedliwości, tyranii i ucisku. Podkreślić jednak należy, iż akty terroryzmu dokonywane rzekomo w imię Islamu, prowadzące do zabijania niewinnych ludzi są jawnie sprzeczne z islamskimi naukami.

Islam naucza, iż ludzie mają moralny obowiązek żyć ze sobą w harmonii. Islam przyznaje prawa ludziom bez względu na ich pochodzenie, kolor czy wyznanie. Islam oczekuje od swych wyznawców okazywanie szacunku i tolerancji również tym, którzy nie podzielają ich wiary. Muhammad powiedział: *Bóg nie ma miłosierdzia dla tych, którzy nie mają miłosierdzia dla innych*. Sam Koran stwierdza jasno: *Nie ma przymusu w religii*. (2:256). Prawo islamskie nakazuje muzułmanom ochronę praw mniejszości. Życie i własność wszystkich obywateli islamskiego państwa uważane są zatem za święte. Z tego powodu, nie-muzułmańskie miejsca modlitwy istnieją w całym świecie muzułmańskim.

Spektrum Islamu:

Populacja muzułmańska licząca około 1.2 miliarda osób podzielona jest na dwie główne szkoły myśli. Jednoczy je potwierdzenie podstawowych filarów wiary. Różnią się jednak w kwestii sukcesji po Proroku oraz cech charakteryzujących Jego następcę. Podczas, gdy rodzina Proroka i jego najbliżsi towarzysze chowali jego ciało po śmierci, reszta wspólnoty wybrała Abu Bakra na władcę gminy muzułmańskiej. Dokonała tego

większość sunnicka – nazwa ta wywodzi się od *sunny*, a więc postępowania Proroka. Mniejszość szyicka jest zdania, iż Prorok wyznaczył Alego jako swego następcę podczas ostatniej pielgrzymki. Ali był mężem córki Świętego Proroka, Fatimy, która wraz z Chadidżą – żoną Proroka, Asją – żoną faraona oraz Błogosławioną Dziewicą Marią są najlepszymi wzorami dla kobiet.

Dla sunnitów, funkcje następcy Proroka obejmują: ochronę granic państwa islamskiego, zabezpieczanie Boskiego Prawa, pilnowanie pokoju i bezpieczeństwa oraz wyznaczanie sędziów. Szyici wierzą, iż następcą, który musi być wybrany przez Boga, powinien posiadać najgłębszą znajomość Koranu i nauk Proroka. Musi także posiadać wewnętrzną cechę świętości nadaną mu w Koranie (33:33) oraz funkcję prowadzenia ludzi ku świętości. Pozostają także pewne pomniejsze różnice w interpretacji Boskiego Prawa. W Islamie szyickim osoba interpretująca Prawo podczas nieobecności dwunastego Imama nazywa się *Mudžtahidem*. *Mudžtahidowie/Ajatollahowie* są uprawnieni do wydawania edyktów religijnych w oparciu o Koran i Sunnę, po przejściu ścisłej edukacji zarówno religijnej jak i świeckiej, w miejscach zwanych Hawzah (seminarium). Większość szyitów podąża za naukami tego *Mudžtahida*, który jest uważany za najbardziej uczonego.

Judaizm i chrześcijaństwo:

Muzułmanie uznają żydów i chrześcijan za „Lud Księgi” – tych, którym Allah objawił swe nauki spisane w księgach. Mojżeszowi Allah objawił Torę, Dawidowi (as) Psalmy a Jezusowi *Indžil* – Ewangelię. Postać Jezusa, zwanego w Świętym Koranie Isa ibn Mariam, jest przez mużulmanów uważana za wielkiego proroka lecz nie za istotę boską. Muzułmanie akceptują jego cudowne narodziny i szlachetny status Błogosławionej Dziewicy, od której imienia nazwany jest jeden z rozdziałów Koranu. Muzułmanie nie wierzą w ukrzyżowanie Jezusa, oczekują jednak na jego drugie przyjście. Islam ma wiele wspólnego z tymi dwiema religiami monoteistycznymi. Muzułmańskie Boskie Prawo jest podobne do żydowskiej Halachy. Muzułmanie zachęceni są do zapraszania chrześcijan i żydów, by potwierdzali oni jedność Boga, a Koran naucza tolerancji wobec nich.

Mohammad Jawad Chirri

Nakazy i zakazy w Islamie

Islam nakazuje swym wyznawcom unikania wielu rzeczy. Niektóre z nich są zakazane, ponieważ sprzeciwiają się pewnym prawdom, w które musi wierzyć muzułmanin. Inne są niedopuszczalne, ponieważ są niemoralne, nieetyczne lub niezdrowe albo oznaczają nieposłuszeństwo wobec obowiązków religijnych. Muzułmanom zakazuje się:

1. Przypisywać Bogu partnerów i towarzyszy:
Nie umieszczaj razem z Bogiem żadnego innego boga abyś nie został poniżonym i opuszczonym. (Koran, 17:22)
2. Zaprzeczać objawieniu Boga Jego prorokom.
3. Zaprzeczać jakimkolwiek prorokom (as) uznanym przez Koran, takim jak Jezus, Mojżesz, Abraham czy Noe. Kto zaprzecza, iż otrzymali oni objawienie od Boga ten zaprzecza Islamowi.
4. Czuć się bezpiecznymi przed karą Boga:
A czy oni są bezpieczni przed zamysłem Boga? Lecz bezpieczni przed zamysłem Boga są tylko ludzie, którzy stracili. (7:99)
5. Stracić nadzieję w łaskę Boga:
„(...) Nie powątpiewajcie w dobroć Boga. Zaprawdę w dobroć Boga powątpiewają tylko ludzie niewierzący. (12:87)
6. Przysięgać fałszywie w imię Boga:
Czyż nie widziałeś tych, którzy zaprzyjaźnili się z ludem, na którego zagniewał się Bóg? Oni nie są z was, ani z nich; oni przysięgają kłamliwie a przecież wiedzą. Przygotował dla nich Bóg karę straszną. Zaprawdę, złe jest to co oni czynią. (58: 14-15)
7. Umyślnie łamać przymierze:
Wypełniajcie wiernie przymierze z Bogiem skoro je zawarliście. Nie łamcie przysięg skoro je złożyliście bo przecież uczyniliście Boga waszym poręczycielem. Zaprawdę, Bóg wie co czynicie. (16:91)
8. Bezprawnie zabić człowieka:
Nie zabijajcie duszy, której zabijania Bóg zabronił, chyba że w sprawiedliwej sprawie (...)(17:33)

Prorok (saws) powiedział: *Wasze życie i własność są święte i nienaruszalne między wami aż do momentu kiedy staniecie przed waszym Panem.*

9. Zdradzić słuszną sprawę swojego narodu.

10. Pomagać w militarnym zniszczeniu swego narodu przez ucieczkę od bitwy, kiedy naród broni się przed agresją:

A kto tego dnia odwróci się do nich plecami – jeśli nie czyni tego powracając do bitwy albo przyłączając się do oddziału – to ten ściągnie na siebie gniew Boga, a jego miejscem schronienia będzie piekło. A jakże to złe miejsce przebywania! (8:16)

11. Kraść.

12. Oszukiwać w handlu:

Biada oszustom. Tym, którzy kiedy otrzymują, domagają się od ludzi pełnej miary; a kiedy mierzą lub ważą dla nich, to przyczyniają się do ich straty.(83:1-3)

13. Używać majątku sieroty na jej szkodę:

Zbliżajcie się do majątku sieroty w sposób najbardziej odpowiedni, zanim ona dojdzie do wieku dojrzałego. Wypełniajcie wasze zobowiązania ponieważ o zobowiązania zostaniecie zapytani.(17:34)

14. Obrażać rodziców:

I postanowił twój Pan abyście nie czcili nikogo innego jak tylko Jego i byli dobrzy dla waszych rodziców. A jeśli jedno z nich lub oboje osiągną przy tobie starość, to nie mówi im: ‘Precz.’ I nie popychaj ich, lecz mów do nich słowami pełnymi szacunku. Pochylaj ku nim skrzydło łagodności i miłosierdzia i mów: ‘Panie mój, bądź dla nich miłosierny tak jak oni byli wychowując mnie kiedy byłem mały. (17:23-24)

15. Dopuszczać się cudzołóstwa:

I nie zbliżajcie się do cudzołóstwa! Zaprawdę, jest to czyn szpetny i jakże to zła droga. (17:32)

16. Gorszyć ludzi, szczególnie kobiet:

Zaprawdę, tych którzy pragną aby bezceństwo rozpowszechniło się wśród wierzących – czeka bolesna kara w życiu na tym świecie i w życiu ostatecznym. Bóg wie a wy nie wiecie. (24:19)

Ci, którzy rzucają kalumnie na kobiety cnotliwe, beztroskie ale wierzące, będą przeklęci na tym świecie i w życiu ostatecznym. Dla nich kara będzie straszna w Dniu kiedy będą świadczyć przeciw nim ich języki, ręce i nogi o tym co oni czynili. W tym Dniu Bóg wypłaci w pełni co im się słusznie należy i dowiedzą się, że Bóg jest Prawdą Oczywistą. (24:23-25)

17. Szpiegować ludzi w celu innym niż ochrona narodu bądź siebie.

18. Obgadywać:

(...) Nie szpiegujcie się wzajemnie i nie obmawiajcie jedni drugich w ich nieobecności. (49:12)

19. Brać udział w grach hazardowych.

20. Brać środki odurzające:

O wy, którzy wierzycie! Środki odurzające, hazard, bożki i strzały wróżbiarskie to obrzydliwość wynikająca z dzieła Szatana. Unikajcie więc tego jeśli chcecie być szczęśliwi. Szatan chce tylko rzucić między was nieprzyjaźń i zawiść przez środki odurzające i hazard i odwrócić was od wspomnienia Boga i od modlitwy. Czyż wy nie przestaniecie? (5:90-91)

21. Spożywać wieprzwinę.

22. Spożywać krew (nie oznacza to zakazu transfuzji krwi w sytuacji konieczności).

23. Spożywać mięso zwierzęcia, które samo umarło lub zwierzęcia, nad którym w czasie uboju wymówiono imię jakiegoś bożka:

On zakazał wam tylko: padliny, krwi i mięsa wieprzowego i tego co zostało złożone na ofiarę czemuś innemu niż Bogu (...)(2:173)

24. Umyślnie kłamać lub fałszować słowo Boga:

Kłamstwo wymyślają jedynie ci, którzy nie wierzą w znaki Boga i tacy są kłamcami. (16:105)

25. Ukrywać świadectwo:

(...) Nie ukrywajcie świadectwa. Ktokolwiek je ukrywa, to zaprawdę, jego serce jest grzeszne. A Bóg wie dobrze co wy czynicie. (2:283)

26. Przeszkadzać w czynieniu dobra.

27. Przekazywać dalej złe słowa o danej osobie wypowiedziane przez kogoś innego:

*Nie słuchaj żadnego nędznika skorego do przysięgi, potwarcy, szerzącego kalumnie, tego który przeszkadza dobru, grzesznika, grubianina(...)
(68:10-13)*

28. Naruszać warunki ostatniej woli zmarłego:

A ktokolwiek go zmieni (testament) po tym jak go usłyszał... to grzech będzie ciążył na tych, którzy go zmieniają. Zaprawdę, Bóg jest słyszący, wszechwiedzący. (2:181)

29. Prześladować ludzi.

30. Pomagać oprawcy:

(...) Niech nienawiść do jakiegokolwiek ludu nie skłania was do grzechu abyście nie popełnili niesprawiedliwości. Bądźcie sprawiedliwi! (5:8)

31. Unosić się dumą, spoglądać na innych z góry:

Nie odwracaj z pogardą twarzy od ludzi. Nie chodź po ziemi zadufany w sobie. Zaprawdę, Bóg nie miłuje dumnych pyszałków. (31:18)

32. Być zawistnym, życzyć ludziom źle:

Szukam schronienia u Pana Jutrzenki przed złem tego co On stworzył (...) i przed złem człowieka zawistnego w chwili kiedy żywi zawiść. (113)

33. Odwracać się od krewnych bez powodu:

Czy wy jeśli się odwróciecie będziecie szerzyć zgorszenie na ziemi i rozrywać wasze więzy pokrewieństwa? (47:22)

34. Zaniedbywać którąkolwiek z codziennych modlitw.
35. Przerywać bez powodu post w miesiącu Ramadan.
36. Odmawiać dawania Zakatu.
37. Nie wypełnić obowiązku pielgrzymki do Mekki, jeśli spełnia się ku temu odpowiednie finansowe i zdrowotne warunki.
38. Zaniedbywać obowiązku zachęcania do dobra i zniechęcania do zła, jeśli taka rada jest konieczna i może pozytywnie wpłynąć na czyjeś czyny.

Mahmud Taha Żuk

Meczet jako centrum religijne i kulturowe

Meczet (masdzid), stanowi wielofunkcyjną instytucję, mającą służyć zaspokajaniu najbardziej podstawowych potrzeb społeczności muzułmańskiej: religijnych, społecznych, edukacyjnych i politycznych. Meczet wyraża religijną dyscyplinę i nastrój. Jego podstawową funkcją jest stworzenie atmosfery spokoju i religijnej kontemplacji.

Meczety były budowlami funkcjonalnymi. Na minaret wchodziło po to, by wezwać wiernych na modlitwę. Studnia służyła do ablucji, a minbar do tego, by zwracać się do wiernych. „Matką” wszystkich meczetów jest dom Proroka Muhammada (saws) w Medynie, który spełniał te wszystkie funkcje. Został on wzniesiony na planie kwadratu. Była to przestrzeń otoczona murem z cegieł suszonych w słońcu. Od strony północnej równoległy do muru rząd ośmiu pni palmowych podtrzymywał dach z gliny i palmowych liści. Południowa strona posiadała dwa rzędy po osiemnaście pni podtrzymujących dach. Od strony wschodniej znajdowały się pomieszczenia żon Proroka. Do meczetu -domu Proroka, wchodziło się przez trzy bramy. Prorok większą część czasu spędzał na dziedzińcu, gdzie przyjmował delegacje, załatwiał różne sprawy i przemawiał do wiernych. Pielęgnowano tam także chorych. Znajdowali w nim schronienie i miejsce do spania ubodzy towarzysze Proroka. Urządzano w nim zawody w rzucaniu włócznią do tarczy, przetrzymywano w nim jeńców. Przede wszystkim była to jednak siedziba Proroka-nauczyciela i miejsce spotkań wspólnoty. Prorok wygłaszając chutbę (kazanie), opierał się o pień palmy, która podtrzymywała dach. Kierunek modlitwy wskazywała nisza (mihrab), znajdująca się pośrodku muru. Budowla ta, zamykająca przestrzeń na osi północ-południe, przez swoje usytuowanie kierowała modlących się w stronę południa, to jest w kierunku Jerozolimy. Kiedy zmieniono kierunek (qibłę) z Jerozolimy na Mekkę, trzeba było dokonać zmian w rozkładzie całego meczetu.

Każdy meczet, także ten proroka Muhammada, jest miejscem konkretyzacji wartości. Prorok powiedział: *Cała ziemia uczyniona została meczetem*. Znaczy to, że modlić się można gdziekolwiek. Miejsce modlitwy staje się miejscem bezpieczeństwa a przestrzeń, w której się to dokonuje, przestrzenią wolności. Przestrzeń i miejsce modlitwy uzyskują w ten sposób sankcję religijną. Nawiązuje się tu duchowy związek z drugim człowiekiem i ze Stwórcą. Meczet-ziemia staje się więc tym miejscem, w którym kierujemy nasze myśli do Allaha.

I jeśli Bóg nie odepchnął ludzi,

*jednych przy pomocy drugich,
to zostałyby zniszczone klasztory i kościoły,
miejsca modlitwy i meczety,
gdzie często wspomina się imię Boga !
(Koran 22,40)*

Atmosfera meczetu przesiąknięta jest wysławianiem Boga. Pięć razy dziennie muezzin recytuje z minaretu azan, napełniając przestrzeń wychwalaniem wielkości Allaha (Allahu Akbar – Bóg jest Wielki) i Jego Jedyność (la- illaha- illa-l-Lach). Tu odbywa się modlitwa indywidualna i zbiorowa podczas , której imam głośno recytuje ajaty Koranu. Meczety są miejscem stałej obecności muzułmanina, miejscem spotkania, w którym doświadczają się równości i braterstwa z innymi, więzi z całą ludzkością.

Meczety spełniają także funkcje kulturotwórcze i polityczne. To w nich zrodziły się ruchy rewolucyjne (Iran) i reislamistyczne (Algeria, Syria, Egipt). Podejmuje one również zadania edukacyjne, organizując dyskusje na temat obowiązków religijnych (Ibadan), sprawiedliwości, solidarności muzułmańskiej i ogólnoludzkiej. Do dziś przy meczetach znajdują się maktaby i madrasy jako ich nieodłączna część. Wiele meczetów ma w pobliżu różne dobra (wakfy), które są wykorzystywane na utrzymanie uczniów i nauczycieli. Tak więc meczety stanowią dla muzułmanina nie tylko centrum duchowe, ale również intelektualne, kulturowe, edukacyjne, polityczne i społeczne.

Za czasów proroka Muhammada i Imamów Drogi Prawdy (as) omawiano w meczecie najważniejsze sprawy. Kiedy trzeba było walczyć , tam gromadzono się i zbierano środki na ten cel. Meczety były również salami narad. W meczecie przyjmowano wysłanników różnych plemion, między innymi chrześcijan z Nadżranu, dla których na dziedzińcu rozstawiono namioty. Do Medyny przybyło kiedyś poselstwo złożone z czterdziestu chrześcijan. W meczecie Proroka modlili się oni zwrócieni na wschód. Prorok nie protestował. Zwrócił im tylko uwagę na zbyt bogate stroje. Włożyli skromniejsze.

W meczecie nie są dozwolone jedynie te działania, które nie wiążą się z dobrem społeczności muzułmańskiej. Zabrania się w nim handlu, podnoszenia głosu, spluwania. Obowiązuje utrzymanie meczetu w czystości. Meczety powinny być zwrócone w kierunku Kaaby, odznaczać się prostą architekturą, bez wyszukanych ozdób, zgodnie ze słowami Proroka: *Nie nakazano mi wznoszenia wysokich meczetów*. Prorok powiedział również: *Godzina klęski nie nadejdzie, dopóki ludzie będą rywalizować z sobą w budowaniu meczetów*. Meczety proroka Muhammada były budowlami prostymi i skromnymi. Zwyczaj wznoszenia meczetów z kopułą i z jednym lub kilkoma minaretami pojawił się później, lecz i te pierwsze

budowle są doskonałe w swej prostocie. Jedyne ich wystrój stanowią napisy na ścianach przedstawiające wersety z Koranu. W późniejszych czasach muzułmanie należący do różnych odłamów mieli swoje własne meczety, ale Kaaba, Meczet Centralny w Mekce, gromadził i gromadzi wszystkich w czasie pielgrzymki. Do każdego meczetu mają wstęp wszyscy muzułmanie bez względu na odłam.

Kobiety swobodnie uczestniczyły w czynnościach religijnych. Jest wiele tradycji wskazujących na to, że kobiety, tak samo jak mężczyźni, przychodziły do meczetów, i że w tej sprawie nie istniały żadne ograniczenia. Prorok Muhammad powiedział: *Nie zabraniajcie służebnicom Allaha chodzenia do Jego meczetów.*

Meczet ma zazwyczaj swojego mutawili (strażnika), któremu obowiązek opieki nad meczetem powierzają jego budowniczości. Mutawili ma prawo wyznaczać imama lub człowieka prowadzącego modlitwy, lecz nie ma prawa zabraniać muzułmanom, z powodu różnic ich dzielących, wstępu do meczetu. Na ogół przy każdym meczecie jest także muezzin, który zwołuje wiernych na modlitwę. Również muezzin może opiekować się meczetem. Jednak najważniejszy w meczecie jest imam, człowiek, który prowadzi modlitwy i co piątek wygłasza kazanie (chutba). Zaszczyc prowadzenia modlitw był w czasach Proroka i wiele lat po Proroku przekazywany najlepszym ludziom. Można powiedzieć, że zaszczyt prowadzenia modlitw był w Islamie tak wielkim zaszczytem jak bycie królem i te dwa urzędy, przywództwa duchowego i przywództwa doczesnego, przez długi czas były łączone w jednej osobie (Imamowie Drogi Prawdy).

Kaaba to symbol powszechnej więzi. Kaaba, czyli Święty Meczet w Mekce jest według Koranu pierwszym domem czci Bożej, do którego należy pielgrzymować.:

Zaprawdę, pierwszy Dom

który został ustanowiony dla ludzi,

to ten, który jest w Bakka

- błogosławiony,

- droga prosta dla światów.

W nim są znaki jasne

- miejsce, gdzie stał Abraham

a kto wszedł do niego, był bezpieczny.

Na ludziach ciąży obowiązek względem Boga

- na tych, którzy mają ku temu środki -

odprawienia pielgrzymki do tego Domu.

(3:96-97)

Skoro Kaaba w Mekce jest pierwszym meczetem na ziemi, to wszystkie inne powinny być zwrócone właśnie w jego stronę.

*I skądkolwiek byś wychodził,
zwracaj twarz ku świętemu Meczetowi!
I gdziekolwiek byście byli,
zwracajcie twarze ku niemu. (2;150)*

Powyższy werset został objawiony około szesnastu miesięcy od hidżry , emigracji Proroka z Mekki do Medyny. Do tego czasu odprawiano modlitwy w kierunku Jerozolimy - qibli proroków izraelickich (as). Warto zauważyć, że tak długo, jak Prorok przebywał w Mekce, gdzie nie było ani chrześcijan ani żydów, odmawiał swoje modlitwy w stronę Jerozolimy. Ponieważ nie otrzymał objawienia dotyczącego tej kwestii, w sposób naturalny stosował się do qibli proroków izraelickich. Kiedy jednak przybył do Medyny, gdzie żydowska część społeczności była bardzo silna, nakazano mu, żeby nie zwracał się w stronę Jerozolimy, jako że Kaaba miała być przyszłą qibłą muzułmanów. „Qibla” oznacza dosłownie „kierunek” lub „punkt, w stronę którego człowiek zwraca swą twarz”. W sensie religijnym słowo to oznacza kierunek, w którym człowiek zwraca swą twarz wypowiadając modlitwy.

Nakaz, by wszystkie miejsca czci (musalla) były zwrócone w stronę Kaaby, ma swój cel, na który w Koranie wskazuje się w związku z tematem qibli:

*Każdy ma jakiś kierunek,
ku któremu się zwraca.
Starajcie się więc wyprzedzać
w dobrych dziełach!
Gdziekolwiek byście byli,
Bóg przywodzi was wszystkich razem. (2;148)*

Przyrowadzenie wszystkich razem oznacza najwyraźniej uczynienie wszystkich jednym ludem. Tak więc jedność kierunku jest symbolem jedności ludzi i jedności ich celu. Tak jak istnieje jedno centrum, do którego należy się zwracać, tak też istnieje jeden cel. Zatem jedność qibli oznacza dla muzułmanów jedność ich celu i tworzy podstawę, na której wspiera się braterstwo w Islamie. Stąd powiedzenie Proroka: *Nie nazywajcie tych, którzy idą za waszą Qibłą niewierzącymi* (kafir).

Obecnie jesteśmy świadkami rozpadania się tradycyjnego modelu meczetu. Wielu przywódców politycznych chciałoby sprowadzić jego rolę tylko do funkcji obrzędowych. Nasilają się tendencje ograniczenia roli imamów, alimów przez umiejscowienie ich w instytucjach rządowych. Na naszych oczach dokonują się też postępujące za tym negatywne zmiany w życiu religijnym muzułmanów, obserwujemy upadek ich kultury, sztuki i – co się z tym wiąże – zanik osobowości muzułmańskiej. Temu rozpadowi

przeciwstawia się ruch powrotu do źródeł określany przez Zachód fundamentalizmem islamskim.

O powrót do pierwotnej roli meczetu apelował Ali Szariati, który w swej pracy *Kultura a ideologia* mówi, że dzisiejsze kultury i cywilizacje znajdują się pod wpływem Zachodu, starającego się narzucić swoje wzorce innym ludom i narodom. Zachód uważa, że jego dobra konsumpcyjne, jego nauka, sztuka, literatura, etyka – są uniwersalne, to znaczy w równym stopniu są one dla Turka, Araba, czy Hindusa. Zatem wszyscy ludzie powinni przyjąć ten sam sposób konsumowania dóbr i wykorzystywać kulturę Zachodu. Nie możemy zaadoptować kultury Zachodu – mówi Szariati – ponieważ, gdybyśmy tak uczynili, byłibyśmy Irańczykami, którzy myślą po francusku, a przecież taka sprzeczność nie może istnieć w człowieku. Jeżeli muzułmanin przyjmie kulturę europejską, to jego osobowość będzie wykoślawiona, dwuwymiarowa, czyli to, co zewnętrzne będzie się przeciwstawiać temu, co wewnętrzne. Będzie on patrzył oczyma ludzi Zachodu, a widział oczyma ludzi Wschodu. Ci, którzy ulegli wpływom europejskim, są pozbawieni łączności z rodziną i ze swoją społecznością. Zachód chce odebrać człowiekowi jego własną kulturę, pozostawiając go zniszczonym i okaleczonym wewnętrznie. Taki człowiek staje się manekinem, gotów jest przyjąć jakiegokolwiek wartości. Nastąpiło zeświecczenie islamskiej edukacji, która stała się sprawą prywatną człowieka. W czasie ostatnich dwóch stuleci świeckiej edukacji muzułmanie stworzyli niewiele rzeczy wartościowych w nauce, czy w samej edukacji. Brakowało więzi, która może powstać dzięki religii. Zachodowi zastąpiły Boga: nauka, technika, dobrobyt, stając się najwyższymi wartościami. Dla muzułmanina nic nie może być ważniejsze od Boga, stać ponad Nim. Obecna potęga techniczna i ekonomiczna Zachodu może pokonać każdy naród bez najazdów i okupacji. Siły Zachodu mogą zmienić muzułmanina (i nie tylko muzułmanina), „nawrócić” go na inny światopogląd, zneutralizować. Siły te współzawodniczą ze sobą. Od nas samych zależy – twierdzi Ali Szariati – czy muzułmanie staną się podmiotem czy tylko przedmiotem wydarzeń dziejowych. Musimy bronić się przed obcymi ideologiami, które zatruwają umysły, pamiętając, że przesadne akcentowanie racjonalizmu rozumem kosztem wiary intuicyjnej zniszczyło „życie rozumne”, redukując je do materializmu, utylitaryzmu.

Wszystko, co islamskie, znalazło się pod obstrzałem. Podkopano samoświadomość muzułmańską i wiarę. W takiej sytuacji sami muzułmanie zaczęli skłaniać się ku kulturze Zachodu. Pomogły im w tym zwesternizowane elity, rządy, które w sposób świadomy bądź nieświadomy niszczyły islamską religię, kulturę i cywilizację.

W ubiegłym stuleciu (jak i obecnym), żadna społeczność nie była poddawana takiemu poniżeniu i nie poniosła tylu porażek, ilu doświadczyli muzułmanie. Zostali oni skolonizowani, wyeksploatowani i podwójnie ukrzyżowani (Palestyna); siłą lub przekupstwem zmuszeni do zmiany wiary, zeświecczeni i uczynieni ludźmi na modłę zachodnich obywateli. Zdeislamowani przez czynniki zewnętrzne i wewnętrzne. Wszystko to miało miejsce w prawie każdym kraju i zakątku muzułmańskim. Będąc ofiarami niesprawiedliwości i agresji byli oskarżani i oczerniani. W dzisiejszym świecie mają oni najgorszą opinię. W massmediach muzułmanin przedstawiany jest jako człowiek agresywny, destrukcyjny, nie przestrzegający prawa, terrorysta, fanatyk, fundamentalista. Muzułmanin jest obiektem nienawiści i pogardy ze strony niemuzułmanów. Na skutek propagandy Zachodu ludzie są przekonani, że u podstaw tego zła leży religia islamska.

Ruch powrotu do źródeł stawia dziś zasadnicze pytanie zsekularyzowanym rządowi – pytanie o typ i cechy państwa muzułmańskiego.

Islam jednoczy religię z państwem i prawem. Jest koncepcją budowy całego społeczeństwa. Celem Islamu jest stworzenie społeczeństwa doskonałego, to znaczy żyjącego w warunkach wolności, sprawiedliwości i na zasadach braterstwa wiernych. Państwo jest społecznością religijną, dbającą o utrzymanie celów religijnych i ich pokojową ekspansję na zewnątrz. Islam został nam objawiony zarówno jako dogmat, jak i doktryna państwowa. Dotyczy ona poszczególnych jednostek, jak i całego społeczeństwa, bowiem opiera się na prawie Boskim, którego nie można zastąpić żadnym innym.

Wspólnota polityczno-religijna, a więc kierująca się wykładnią Koranu, zapewnia muzułmaninowi ochronę jego godności osobistej. Powinien on jednak wnieść własny wkład w bezpieczeństwo współwyznawców. Równość w Islamie to równość wobec Allaha, a także wobec prawa. I tu odwołujemy się do proroka Muhammada, który był nie tylko głosicielem wiary muzułmańskiej, lecz także organizatorem społeczeństwa muzułmańskiego – ummy. Idea nierozdzielności religii od państwa wyrażała się w następującym połączeniu: Allah – Najwyższy Władca, Imam Ali (as) – namiestnik Allaha na ziemi, podkreślającym jedność religii i polityki.

Podkreślając doniosłą rolę meczetu, imamów, alimów należy zaznaczyć, że każdy z nas powinien być ważnym czynnikiem awangardowym procesu religijnego.

Rafał (Ahmed) Berger

Filozofia społeczeństwa islamskiego

Posłanie, jakie niesie Islam to stwierdzenie, że Allah jest stwórcą wszelkiego istnienia. Allah stworzył mężczyznę i kobietę, co w konsekwencji oznacza, że braterstwo i równość praw powinny królować nad wszystkimi ludźmi. Każdy człowiek wierzący w Boga musi akceptować posłannictwo proroków (as), które winno determinować jego życie codzienne. Człowiek jest członkiem określonego społeczeństwa, w którym wszyscy są równi w swoich prawach i w swoim statusie społecznym. Przekłada się to na relacje i życie społeczne. Nie należy oceniać innych według jego rasy, pochodzenia, czy nawet zawodu jaki wykonuje. Podobnie nie można gwarantować sobie pewnych przywilejów pod pretekstem wyjątkowości swojej rasy i pochodzenia. Jednostka nie jest szanowana w społeczeństwie islamskim tylko dlatego, że dysponuje ogromnym bogactwem, ale szanuje się ją wyłącznie z powodu jej zalet moralnych i jej pobożności. W Koranie – świętej księdze Islamu- jest napisane:

O ludzie!

Bójcie się waszego Pana,

który was stworzył z jednej istoty

i stworzył z niej drugą do pary;

a z nich dwojga

rozprzestrzenił wiele mężczyzn i kobiet.”(4.1-rozdział 4 werset 1)

W innym miejscu:

„I z Jego znaków jest

stworzenie niebios i ziemi,

różnorodność waszych języków i kolorów.

Zaprawdę, w tym są znaki

dla tych, którzy wiedzą! (30;22)

Społeczeństwo islamskie nie pozostaje więc ograniczone do jednej rasy, koloru skóry lub granic geograficznych, wręcz przeciwnie, może je bardzo szeroko przekraczać, aby wprowadzić braterstwo ponad podziałami oparte na objawieniu bożym.

Najważniejszą instytucją istniejącą we wszystkich społeczeństwach jest rodzina oparta na jedności małżeńskiej. Ze związku rodzi się nowe pokolenie, rozszerza się krąg relacji rodzinnych wewnątrz społeczeństwa, które w ten sposób rozwija się coraz intensywniej. Rodzina jest podstawową instytucją wdrażającą nowym generacjom zasady moralne, przyzwyczajając je, w atmosferze braterstwa i wzajemnej pomocy, do

odpowiedzialności jaka na nie spada w procesie postępu dokonywanego przez ludzkość. Rodzina jest więc fundamentem, od którego uzależniony jest postęp ludzkości. Właśnie dlatego pierwszą troską Islamu w dziedzinie społecznej jest oparcie instytucji rodziny na jak najbardziej solidnych podstawach. Koran powiada:

*Żeńcie samotnych spośród was,
jak też ludzi prawych
spośród waszych niewolników i niewolnic.*

*Jeśli są biedni,
to wzbogaci ich Bóg Swoją łaską.*

Bóg jest Wszechobojmujący, Wszechwiedzący!(24.32)

Islam pragnie położyć kres nierównościami społecznymi, zezwalając muzułmanom na zawieranie małżeństw między sobą bez żadnych rozróżnień.

Islam obciąża mężczyznę odpowiedzialnością za swoją rodzinę po to, by komórka rodzinna mogła być wsparta na mocnej podstawie. Nakazuje żonie posłuszeństwo wobec swego męża i opiekowanie się nim, podobnie jak dziećmi i rodzicami. Islam potępia ognisko rodzinne bez równowagi, które nie ma swego kierownictwa, odpowiedzialnego za moralność członków rodziny, za ich postępowanie i rozwiązującego ich problemy. Nie oznacza to jednak, że mężczyzna ma nieograniczoną władzę, albo że kobieta jest niewolnikiem pozbawionym wszelkich praw czy odpowiedzialności wewnątrz swojego ogniska domowego.

Podstawą wspólnego, wyważonego życia rodziny muzułmańskiej jest miłość i wzajemny szacunek. W Koranie czytamy:

*I z Jego znaków jest to,
iż On stworzył dla was żony
z was samych,
abyście mogli odpocząć przy nich;*

i ustanowił między wami miłość i miłosierdzie (30.21)

Jeżeli obowiązkiem kobiety jest słuchać swego męża, to on sam powinien wykorzystywać swój autorytet wyłącznie w służbie szczęścia, pomyślności i spokoju swego ogniska domowego, a nie po to, by wprowadzać władzę absolutną. Materialne prawa żony nie wyczerpują pojęcia jej bezpieczeństwa i zadowolenia życiowego. Żona posiada jeszcze inne prawa i przywileje natury moralnej, są one równie istotne jak prawo do finansowego zabezpieczenia. Nie wolno małżonki traktować z niechęcią i szantażować zaprzestaniem wykonywania swoich obowiązków małżeńskich. Treścią tej zasady jest zakaz wyrządzania krzywdy przez męża. Jeżeli nie jest on w stanie zagwarantować tych praw, żona może

domagać się zwrócenia wolności i mąż nie może jej w tym przeszkadzać.
Koran:

*O wy, którzy wierzycie!
Nie jest wam dozwolone,
abyście dziedziczyli kobiety
wbrew ich woli.
I nie przeszkadzajcie im
zabrać część tego, co im daliście,
chyba że dopuszczą się
jakiegoś wszeteczeństwa oczywistego.
Obchodźcie się z nimi w sposób przyzwoity.
A jeśli czujecie względem nich wstręt,
to, być może, czujecie wstręt do czegoś,
w czym Bóg umieścił wielkie dobro.(4.19)*

Zaufanie żony i do żony jest największym bogactwem mężczyzny, zaś jej uległość względem niego jest wynikiem obowiązku całkowitej opieki nad nią, jaki został nałożony na męża przez Islam. Warto w tym miejscu obalić stereotyp mówiący o tym, że mężczyźni w odróżnieniu od kobiety „wolno wszystko”. Na przykład zakazy i nakazy w sferze moralnej są równe dla obojga:

*Zaprawdę -
muzułmanie i muzułmanki,
wierzący i wierzące,
prawdomówni i prawdomówne,
cierpliwi i cierpliwe,
pokorni i pokorne,
dający jałmużnę i dające jałmużnę,
poszczący i poszczące,
zachowujący czystość i zachowujące,
wspominający Boga często i wspominające
- przygotował dla was Bóg
przebaczenie i nagrodę ogromną. (33.35)*

Stosunek Islamu do dzieci można ująć w następujących zasadach:

1. Dziecko nie może być przyczyną szkody dla rodziców.
2. Rodzice nie mogą szkodzić swoim dzieciom.

Najważniejszym prawem dziecka w Islamie jest prawo do życia oraz prawo do równości szans w tym życiu. Innym równie ważnym prawem dziecka jest jego prawo do dziedziczenia. Prawo do spadku dotyczy tak synów, jak i córek:

Właściwa opieka nad dziećmi jest jednym z najbardziej zalecanych czynów w Islamie. Rodzice powinni dbać o kształtowanie się moralności dziecka,

kiedy zaczyna ono już rozróżniać słowa i gesty. Szczególnie w obecności dziecka nie wolno kłamać, plotkować i używać wulgarnych słów. Rodzice muszą w pełni zaspokajać potrzeby dziecka nie okazując w żaden sposób zniecierpliwienia lub tego, że robią mu łaskę. Powinni zadbać o to, by dziecko mogło bez przeszkód pobierać naukę, trafić do dobrego nauczyciela. Dziecko, kiedy osiągnie odpowiedni wiek, powinno uczestniczyć w życiu rodzinnym i społecznym, a zadaniem rodziców jest wpojenie mu dobrych obyczajów, np. szacunku do starców, zgodnie z tym, co powiedział Prorok Muhammad: *Cześć i szacunek dla starców, to cześć i szacunek oddane Bogu*”.

Stosunki zachodzące między rodzicami i dziećmi uzupełniają się wzajemnie. Rodzice i dzieci są ze sobą związani wzajemnymi zobowiązaniami i przyrzeczeniami. Rodzice mają prawo oczekiwać od swych dzieci posłuszeństwa, będącego częściową rekompensatą tego, co uczynili dla nich wcześniej. Jeżeli jednak rodzice proszą o coś nieprawego, chcą czegoś, co jest zakazane przez Islam, nieposłuszeństwo dziecka jest w takim przypadku nie tylko w pełni usprawiedliwione, a wręcz konieczne. Stosunek dzieci do swoich rodziców nie może być całkowitym poddaniem się ich zachciankom. Ważną rzeczą jest jednak odpowiedzialność dorosłych już dzieci za utrzymanie i popieranie swoich rodziców. Ułatwienie im życia i pomoc rodzicom jest absolutnym i religijnym obowiązkiem dzieci muzułmańskich.

Po ognisku domowym najbliższymi są krewni. Islam nakazuje swoim wiernym, aby byli solidarni i dobrzy dla wszystkich swoich krewnych, z którymi są związani związkami dalekiego pokrewieństwa, braterstwa czy małżeństwa. Islam uważa, że najbardziej pogardzanymi powinni być ludzie, którzy źle traktują swoich najbliższych krewnych lub są w stosunku do nich arogancy.

Po więzach rodzinnych najbliższymi są więzy sąsiedztwa. Gospodarstwa domowe sąsiadujące ze sobą tworzą na skutek bliskości jakby większą rodzinę. Poprawne lub niepoprawne zachowanie jednego z sąsiadów wpływa na pozostałych członków tych małych społeczności. Dlatego prawo islamskie (szariat) tak wiele uwagi poświęca przestrzeganiu poprawnych stosunków między sąsiadami. Prorok Muhammad powiedział: *Każdy kto uznaje Boga i Dzień Sądu nigdy nie skrzywdzi sąsiada i udzieli mu pożyczki, gdy ten o to poprosi, zawsze też okazuje mu współczucie. Nie należy dokuczać sąsiadowi, choćby ten był niewierzący. Ten kto uciska sąsiada nie zobaczy raj, ten kto nie szanuje praw sąsiada, nie jest jednym z nas, zaś ten, kto będąc sytym wie, że jego sąsiad cierpi głód nie jest muzułmaninem.*

Społeczeństwo istnieje dla zaspokojenia potrzeb jednostek. Najważniejszym obowiązkiem członków każdej społeczności jest opieka nad opuszczonymi i bezdomnymi oraz zaspokajanie ich potrzeb bytowych. Zachowania społeczne, relacje między ludźmi, aby były zdrowe, muszą opierać się na sprawiedliwości. Człowiek sprawiedliwy nie plami się kłamstwem i plotką, unika nie tylko grzechów ciężkich, ale stara się by wszystkie jego czyny nie były podszyte złą intencją. Według Islamu tylko taki człowiek może zajmować się rządzeniem, rozsądzaniem sporów i innymi funkcjami społecznymi, gdyż on sam jest wzorem godnym naśladowania. Każdy człowiek powinien szanować prawa innych, uznawać, że każdy jest równy wobec Boga. Słowo Boże głosi :

Zaprawdę, Bóg nakazuje:

sprawiedliwość, dobroczynność...(16.90)

Życie społeczne prawego wyznawcy Islamu zdominowane być powinno przez zasady religijne i kierowane w taki sposób, aby zabezpieczało szczęście i dobrobyt zarówno jednostki, jak i całej społeczności.

Jedność rodzaju ludzkiego wynikać powinna nie tylko z jego wspólnego pochodzenia, ale również z jego celów ostatecznych. Zgodnie z Islamem ostatecznym celem ludzkości jest Allah. Dzięki Niemu istniejemy, dla Niego żyjemy i do Niego wszyscy powrócimy. Celem stworzenia opisanym w Koranie jest oddawanie czci Allahowi, służba w Jego imieniu pod sztandarem prawdy i miłosierdzia, miłości, moralności i braterstwa. Z tej jedności i ostatecznej, wspólnej celowości wywodzą się relacje między jednostką a społeczeństwem.

Istnieje w Islamie nakaz wypełniania obowiązków wobec siebie, pierwszego ogniwa w łańcuchu społecznym. Ja, rodzina, krewni, sąsiedzi, społeczeństwo, aż do jedności wszystkich muzułmanów. Póki człowiek nie pozna siebie, nie będzie znał swoich własnych potrzeb i słabości, nie będzie mógł zrozumieć potrzeb innych, zasad własnej religii . Prorok powiedział: *Każdy kto pozna siebie, pozna samego Boga.*

Allah jest ostatnim ogniwnem społecznego łańcucha, celem najwyższym. Człowiek posiada ciało i duszę. Obowiązkiem każdego jest dbałość o jedno i drugie. Jednym z najważniejszych elementów regulujących ten obowiązek jest w Islamie modlitwa. Mówi o tym Koran:

...I gdziekolwiek się znajdziecie,

zwracajcie się twarzami

w jego kierunku.

Zaprawdę, ci, którym została dana Księga,

wiedzą, że to jest prawda

pochodząca od ich Pana...(2.144)

Do ważnych obowiązków należy także udział w modlitwach zbiorowych (w piątki i dni świąteczne). Modlitwa indywidualna kształtuje charakter religijny jednostki, modlitwa wspólna uczy zbiorowości, wzmacnia relacje społeczne. Prorok Muhammad nauczał: *Modlitwa jest nieustającą lekcją dyscypliny, silnej woli. Kieruje nas ku wyższej moralności, doskonałości, pokonuje zło i niskie pobudki*". „*Modlitwa zbiorowa jest dwadzieścia pięć razy więcej warta niż modlitwa w domu lub w czasie pracy*. Imam Ali (as), kuzyn i zięć Proroka, powiedział : *Nie szukaj w słowach bliźniego zła, jeśli tylko możesz znaleźć w nich odrobinę dobra*. Zatem modlić się można także czynem, będąc wyrozumiałym, miłosiernym, prawowiernym, oszczędnym i pożytecznym dla krewnych, sąsiadów i społeczeństwa. Prorok mówił: *Czy kochasz swego Stwórcę ? Kochaj najpierw bliźniego*. Wiara osiąga swój punkt szczytowy dzięki modlitwie. Według nauk Islamu wiara jest cudem, a w zrozumieniu tego cudu pomaga muzułmanom islamskie prawo . Dla Islamu świat jest jednością. Jeżeli ulega rozbiciu świat wewnętrzny człowieka, to również rozpada się jego świat zewnętrzny. Dlatego muzułmanie dążą do nasycenia struktur ziemskich boskim prawem. Powiązanie nauk szariatu z życiem człowieka przekształca działania świeckie w działalność religijną i tu podstawową funkcję pełni właśnie modlitwa. Muzułmanie zaliczają siebie do jednego narodu. Obrona jego jedności, jest celem nadrzędnym dla społeczności muzułmańskiej. Zatem opozycja wobec treści, które niszczą naród muzułmański, jest nakazem Islamu. Mam nadzieję, że dzięki poznaniu tych ogólnych zasad, którymi w życiu społecznym powinni kierować się muzułmanie, łatwiej będzie zrozumieć niektóre postawy wyznawców Islamu wobec otaczającej ich rzeczywistości.

Bibliografia:

Abdalati H. *Spojrzenie w islam* – Łódź 1993

Sayyed Muhammad Husajn Tabatai *Zarys nauk islamu* Warszawa (bez daty wyd.)

Rafał (Ahmed) Berger

Prorok Muhammad (saws)

Trudno ludziom związanym z kulturą Zachodu zrozumieć duchowe znaczenie Proroka w Islamie. Trudność ta jest zapewne spowodowana faktem, że duchowość proroka Muhammada przesłonięta jest jego ludzką naturą oraz działalnością przywódcy społeczności muzułmańskiej. Mało tego, sami muzułmanie uznają, że wielkość, doskonałość, świętość, to tylko atrybuty Allaha, stąd mówi się, że Islam jest najbardziej monoteistyczną religią na świecie.

Muzułmanie wymawiając każdorazowo imię Proroka, w myślach, a najczęściej na głos dopowiadają słowa: *Salla-l-llahu alajhi wa salam*, co oznacza: *Niech Bóg mu pobłogosławi i obdarzy go pokojem*.

Aby zrozumieć fenomen Proroka, należy zająć się zatem jego stroną duchową, choć i Jego działalność społeczno-polityczna jest dla muzułmanów wzorem postępowania. Specyfika pojmowania życia Proroka przez wyznawców Allaha polega na tym, że uważają oni, iż Prorok jest wzorcem istoty ludzkiej i społecznej. Posiada zatem, jako prawzór człowieka nieskazitelnego, pewne atrybuty wielkości, doskonałości, wręcz specyficznie pojmowanej świętości. Jest on zatem duchowym wzorcem do naśladowania, a uniwersalne cechy Jego osobowości można odkrywać studiując tradycyjne opowieści o Nim, czytając Jego wypowiedzi dotyczące spraw ludzkich, społecznych i duchowych. Stąd podstawą prawa w Islamie jest Koran, uznawany za Słowo Boga i największy cud Islamu oraz tzw sunna (tradycja), na którą składa się zbiór relacji (hadisów) dotyczących postępowania proroka Muhammada, Jego opinii na temat wiary i zachowań muzułmanów w określonych sytuacjach. To dlatego w domach muzułmańskich obok świętego Koranu znajdują się przepięknie wydane zbiory hadisów. W Islamie szyickim sunna obejmuje także wypowiedzi i czyny Dwunastu Imamów (as)

Myśląc o Proroku, którego należy naśladować, muzułmanie mają na myśli tylko Jego cechy duchowe: siłę, szlachetność i łagodność. Prorok Muhammad to silna osobowość, surowa przede wszystkim wobec siebie i ludzi niesprawiedliwych, to jednocześnie człowiek szczodry i dobroczynny wobec otaczającej go rzeczywistości.

Muhammad nie był wcieleniem Boga, stąd jest On doskonałym wzorem do naśladowania dla zwykłych ludzi. Jednocześnie Muhammad był „*rasul*” czyli wysłannikiem Boga. *Rasul* to symbol dobroczynności i szczodrości. Metafizycznie oznacza to, że Prorok i jego misja są dowodem miłosierdzia Boga wobec ludzi. Zatem Jego cechy wynikały nie tylko z Jego

osobowości, ale również stąd, że był On częścią religijnie pojmowanej Prawdy. Pojawienie się takiego proroka, którego muzułmanie uznają za ostatniego (tzw Pieczęć Proroków) , posłanego do wszystkich ludzi na Ziemi, nosi zatem znamiona cudu . Sam Muhammad powiedział „*Ana baszarun mislukum*” co znaczy *Jestem istotą ludzką jak wy*. Wielu uczonych muzułmańskich dodawało do tej wypowiedzi: *Kaal-jakut bajn al.-hadzar* czyli *Ale jak drogocenny kamień wśród zwykłych kamieni*.

Prorok powiedział także: *Jestem Ahmad bez litery mim, jestem Arab, bez litery ajn. Kto mnie zobaczył, zobaczył prawdę*. Ahmad bez litery mim (ahad) oznacza jedność, Arab bez litery ajn (rabb) oznacza pan. Muzułmanie rozumieją ten hadis jako wewnętrzny związek Proroka z Allahem.

Postać Proroka jest dla nas, muzułmanów doskonałym wzorem do naśladowania; wzorem, do którego możemy jedynie próbować dążyć, gdyż Jego doskonałość w wymiarze ludzkim wydaje się być nieosiągalna. Nie zwalnia nas to jednak od obowiązku podejmowania wszelkich wyzwań, jakie czekają nas na ścieżce Islamu, a które przekładają się na naszą codzienność. Jedynymi ludźmi, których życie było doskonałym obrazem nauczania proroka Muhammada , byli Imamowie Drogi Prawdy oraz córka Proroka i żona Księcia Wiernych Imama Alego - Fatima.

Żaden portret nie jest w stanie oddać cech tak doskonałego człowieka jakim był Muhammad . Każdy portret, nie dość, że ułomny, skupiałby uwagę na cechach zewnętrznych. Z drugiej strony portret mógłby doprowadzić do rozwinięcia się kultu obrazu i samego Proroka, a kult należy jest jedynie Allahowi. Zakaz portretowania Proroka, jak widać, też jest bardzo złożony i trudny do zrozumienia go w całości.

Bibliografia

Nasr Seyyed Hossein: Idee i wartości islamu, Warszawa 1988

Allamah Sayyid Muhammad Husayn Tabataba'i

Krótką historia szyizmu

Geneza i rozwój szyizmu

Święty Prorok (saws) podczas pierwszych dni swego prorocstwa gdy, zgodnie z tekstem Koranu, nakazano mu wprowadzić w religię jego bliskich krewnych, powiedział, że kto pierwszy przyjmie jego zaproszenie, będzie jego następcą i dziedzicem. Pierwszy przyjął Islam Ali (as), a Prorok akceptując jego poddanie się wierze wypełnił swą obietnicę.

Zgodnie z wieloma niekwestionowanymi i całkowicie autentycznymi hadisami, zarówno sunnickimi jak i szyickimi, Prorok jasno oświadczył, iż Ali został zachowany od błędu i grzechu w swych czynach i słowach. Cokolwiek mówił i robił było to w doskonałej harmonii z naukami religii. Posiadał on największą spośród towarzyszy wiedzę w kwestiach odnoszących się do islamskich nauk i przepisów. W okresie prorocstwa Ali pełnił ważną służbę i ponosił wielkie ofiary. Gdy niewierni z Mekki postanowili zabić Proroka, zdecydował on o wyemigrowaniu do Medyny. Zapytał więc Alego: *Czy będziesz spał w moim łóżu tak by myśleli, że to ja abym nie został zabity?* Ali przyjął to zadanie z otwartymi ramionami. Zdarzenie to zostało odnotowane w różnych księgach historycznych i zbiorach hadisów (emigracja z Mekki do Medyny wyznacza datę początku islamskiego kalendarza, *hidżra*). Ali służył również walcząc w bitwach pod Badr, Uhud, Chajbar, Chandaq i Hunajn, podczas których znacznie przyczynił się do zwycięstw.

Dla szyitów głównym dowodem legitymizacji sukcesji Alego po Proroku jest wydarzenie znane jako Ghadir Chum, kiedy to Prorok wybrał Alego na przewodnika wspólnoty. Ze względu na oddaną służbę, szczególne cechy oraz wielką miłość jaką okazywał mu Prorok, niektórzy z towarzyszy, którzy znali Alego, wiernie gromadzili się wokół niego i podążali za nim do tego stopnia, że niektórzy zaczęli uznawać to przywiązanie i uwielbienie za nadmierne. W wielu wypowiedziach Proroka widzimy odniesienia do tej grupy zwanej „Szi'a Alego” i „Szi'a Domu Proroka” (*szi'a* – stronnictwo).

Przyczyna oddzielenia się szyickiej mniejszości od sunnickiej większości

Przyjaciele i zwolennicy Alego wierzyli, że po śmierci Proroka kalifat i autorytet religijny (*mardża'ijat-i 'ilmi*) powinny należeć do niego. Wynikało to według nich z pozycji Alego, jego relacji z Prorokiem, wybranymi towarzyszami Muhammada oraz z ogółem muzułmanów. Dopiero wydarzenia, jakie nastąpiły w ciągu kilku dni podczas ostatniej

choroby Proroka, pokazały, że istniała opozycja wobec takiej opinii. W przeciwieństwie do ich oczekiwań, kiedy Prorok umarł i jego ciało nie zostało jeszcze pochowane, a rodzina i kilku towarzyszy było zajętych przygotowaniami do pochówku; przyjaciele i zwolennicy Alego usłyszeli, że inna grupa udała się do meczetu, gdzie zgromadziła się wspólnota, która stanęła w obliczu nagłej straty przywódcy. Grupa ta, która później stała się większością, w wielkim pośpiechu dążyła do wybrania spośród muzułmanów kalifa w celu zabezpieczenia dobra społeczności i rozwiązania jej ówczesnych problemów. Zrobili to bez konsultacji z Domem Proroka (Ludzie Domu Proroka w muzułmańskiej tradycji to Prorok i ich Świętobliwość, Ali, Fatima, Hassan i Husajn – przyp. red.), jego krewnymi i wieloma przyjaciółmi, którzy zajęci byli pogrzebem; nie zostali oni nawet o tym poinformowani. Ali i jego towarzysze zostali więc postawieni przed faktem dokonanym.

Ali i jego przyjaciele – tacy jak Abbas, Zubajr, Salman, Abu Dharr, Miqdad i Ammar – po pochowaniu ciała Proroka dowiedzieli się o procedurze wyboru kalifa. Zaprotestowali przeciw takiemu wyborowi oraz przeciw osobom, które go dokonały. Zaprezentowali swoje argumenty ale otrzymali odpowiedź, iż w grę wchodziło dobro muzułmanów i że jego zabezpieczenie leżało właśnie w takim rozwiązaniu. Ten właśnie protest i krytycyzm oddzielił od większości mniejszość, która podążała za Alim, a która stała się znana całej społeczności jako „stronicy” czyli „*szī'a*” Alego. Kalifat owego czasu był niezadowolony z takiego stanu rzeczy, który dzielił społeczność muzułmańską na większość i mniejszość. Zwolennicy kalifa uważali kalifat za sprawę konsensusu wspólnoty (*idźma*) i nazwali wszystkich przeciwnych tej koncepcji *wrogami zgody*. Stwierdzili w ten sposób, że *Szī'a* stoi w opozycji do muzułmańskiej społeczności.

Szyizm od samego początku był potępiany ze względu na sytuację polityczną owego czasu, dlatego też nie mógł nic osiągnąć samym protestem. Ali ze względu na dobro Islamu i muzułmanów, jak również z powodu braku wystarczającego zaplecza politycznego i militarnego, nie dążył do powstania przeciw istniejącemu porządkowi politycznemu, które z natury rzeczy musiałyby mieć krwawy przebieg. Jednakże ci, którzy sprzeciwiali się kalifatowi odmówili podporządkowania się większości w pewnych kwestiach dotyczących wiary. W dalszym ciągu utrzymywali także, że sukcesja po Proroku oraz autorytet religijny prawnie należą się Alemu. Wierzyli, że właśnie do niego powinno się zwracać z wszelkimi sprawami duchowymi i religijnymi. Zachęcali ludzi aby zostali jego zwolennikami.

Problemy sukcesji i autorytetu w naukach religijnych

Zgodnie z naukami tworzącymi podstawę Islamu, szyizm twierdził, iż najważniejszą kwestią stojącą przed islamskim społeczeństwem było wyjaśnianie i wyklarowanie zasad religijnych nauk. Dopiero po ich wyjaśnieniu można było myśleć o wprowadzaniu tych zasad do porządku społecznego. Innymi słowy, szyizm wierzył, że ponad wszystko inne, członkowie społeczności powinni zyskać prawdziwą wizję świata i człowieka opartą na rzeczywistej naturze rzeczy. Tylko wtedy mogą poznać i wypełniać swe obowiązki istot ludzkich. Po dokonaniu owego pierwszego kroku islamski rząd powinien zachowywać i egzekwować prawdziwie islamski porządek w społeczeństwie w taki sposób, aby człowiek nie czcił niczego poza Allahem, posiadał możliwie najwyższą wolność osobistą i społeczną oraz czerpał korzyści z prawdziwej sprawiedliwości osobistej i społecznej.

Te cele mogły zostać osiągnięte tylko przez osobę, którą Allah uchronił od błędów. W innym przypadku przywódcami i autorytetami religijnymi mogliby zostawać ludzie, którzy nie byłiby wolni od skłonności do wypaczeń idei bądź niedotrzymywania obowiązków jakie na nich spoczywają. Gdyby do tego doszło, nawet sprawiedliwe i dające wolność rządy Islamu, stopniowo przekształciłyby się w dyktatorską władzę i całkowicie autokratyczny rząd. Co więcej, czyste nauki religijne mogłyby paść, jak w przypadku innych religii, ofiarą zmian i wypaczeń w rękach egoistycznych uczonych kierujących się chęcią dostosowania religii do własnych korzyści.

Ali, co potwierdzał Prorok, postępował całkowicie zgodnie z Księgą Allaha i tradycją Proroka zarówno w słowach jak w uczynkach.

Tym, co nie pozwalało szyitom zaakceptować elekcyjnej metody wyboru kalifa, był strach przed konsekwencjami jakie mogły z tego wyniknąć, obawa przed możliwą korupcją islamskiego rządu i zniszczeniem podstaw religijnych nauk. Późniejsze wydarzenia w islamskiej historii potwierdziły te obawy, co jeszcze bardziej utwierdziło szyitów w ich poglądach. W swych najwcześniejszych latach, z powodu małej liczby zwolenników, szyizm zdawał się jednak być wchłonięty przez większość, choć wciąż nalegał na przyjmowanie islamskich nauk od Domu Proroka. W tym samym czasie, w celu zachowania potęgi Islamu i zabezpieczenia jego rozwoju, szyici nie stanowili otwartej opozycji wobec reszty islamskiego społeczeństwa. Członkowie wspólnoty szyickiej walczyli nawet ramię w ramię z sunnicką większością w wojnach i uczestniczyli w sprawach publicznych. Sam Ali w interesie całego Islamu przewodził sunnickiej większości zawsze, kiedy było to konieczne.

Szyizm w wieku 2h (hidzry)/8 wieku ery chrześcijańskiej

W 2h/8 wieku po serii rewolucji i krwawych wojen w świecie islamskim, będących wynikiem niesprawiedliwości i represji ze strony dynastii Umajjadów, w Chorasanie w Persji zapoczątkowany został ruch anty-umajjadzki występujący w imieniu Domu Proroka. Przywódcą tego ruchu był perski generał, Abu Muslim Marwazi, który stopniowo rozwijając swoje działania doprowadził ostatecznie do obalenia rządu Umajjadów. Chociaż początki tego ruchu miały zaplecze szyickie, a jego członkowie wysuwali twierdzenia, iż chcą pomścić przelaną krew Domu Proroka, nie powstał on w wyniku instrukcji szyickich Imamów. Kiedy Abu Muslim zaferował w Medynie kalifat szóstemu Imamowi (as), ten całkowicie propozycję odrzucił mówiąc: *Nie jesteś jednym z moich ludzi, a obecny czas nie jest moim czasem*. Ostatecznie Abbasydzi uzyskali kalifat w imię rodziny Proroka i początkowo wykazywali wiele dobrych chęci względem ogółu islamskiej społeczności, a względem potomków Proroka w szczególności. W imię pomszczenia męczenników z rodziny Proroka (m.in. Alego, Hassana i Husajna - przyp. red.) masakrowali Umajjadów do tego stopnia, że nawet otwierali ich groby i palili, cokolwiek w nich znaleźli. Szybko jednak poszli w ślady Umajjadów w ich niesprawiedliwości i nieodpowiedzialności. Abu Hanifa, założyciel jednej z czterech sunnickich szkół prawnych, został przez kalifa Al-Mansura uwięziony i biczowany. Szósty Imam zmarł w wyniku otrucia. Potomkowie Świętego Proroka byli czasem pozbawiani głów, a nawet zamurowywani i zakopywani żywcem. Ogromne bogactwo, jakie spływało każdego roku z różnych zakątków islamskiego świata do publicznego skarbcza w stolicy, tworzyło atmosferę luksusu. Znaczna część tego bogactwa była jednak wydawana dla przyjemności ówczesnego kalifa. Liczba pięknych niewolnic będących w posiadaniu niektórych kalifów przekraczała tysiące. Na obaleniu władzy Umajjadów i ustanowieniu rządu Abbasydów szyizm w żaden sposób nie skorzystał. Represyjni i niesprawiedliwi wrogowie szyitów zmienili po prostu swe imię.

Szyizm w 3h/9 wieku

Na początku 3h/9 wieku szyici mogli znowu nieco odetchnąć. Bardziej sprzyjające warunki początkowo wynikały z faktu, iż przetłumaczonych zostało na język arabski wiele naukowych i filozoficznych ksiąg, a ludzie garnęli się do studiowania nauk intelektualnych i racjonalistycznych. Co więcej al-Mamun, abbasydzki kalif od roku 198h/813 do 218h/833 wykazywał sympatie mutazylicie (Mutazylici- zwolennicy muzułmańskiej dialektyki i teologii spekulatywnej – przyp. red.), stąd też był bardziej

skłonny pozwalać na całkowitą swobodę dyskusji i propagowanie różnych poglądów religijnych. Szyicycy teologowie i uczeni w pełni korzystali z tej wolności rozwijając swą naukę i propagując idee szyickie. Al-Mamun, kierując się żądaniami ówczesnych sił politycznych, jak pokazuje historia, uczynił ósmego szyickiego Imama (as) swym następcą. W rezultacie potomkowie Świętego Proroka byli w miarę wolni od presji ze strony rządu i cieszyli się pewnym zakresem wolności. Nie upłynęło jednak dużo czasu i miecz zwrócił się po raz kolejny przeciw nim, szczególnie za sprawą al-Mutawakkila (233h/847-247h/861), który żywił wybitną niechęć względem Alego i szyitów. Z jego rozkazu całkowicie zniszczony został grób trzeciego Imama (Al-Husajna – przyp. red.) w Karbali.

Szyizm w 4h/10 wieku

W 4h/10 wieku ponownie zaistniały warunki, które pomogły w rozszerzeniu i umocnieniu szyizmu. Spośród nich wymienić należy osłabienie w centralnym rządzie i administracji abbasydzkiej oraz pojawienie się władców Bujjidzkich. Będący szyitami Bujjidi mieli wielkie wpływy nie tylko w prowincjach Persji, ale również w stolicy kalifatu w Bagdadzie. Mieli nawet wpływ na samego kalifa. Ta nowa siła umożliwiła szyitom sprzeciwienie się wrogom, którzy usiłowali ich zniszczyć opierając się na potęgze kalifatu. Umożliwiła również szyitom otwarte propagowanie swych poglądów.

Jak potwierdzają historycy, w tym wieku większa część półwyspu Arabskiego była szyicka, z wyjątkiem niektórych dużych miast. Nawet miasta takie jak Hadżar, Uman i Sa'dah były szyickie. W Basrze, która zawsze była miastem sunnickim i rywalizowała z Kufą uważaną za centrum szyickie, pojawiła się znacząca grupa szyitów. Wielu szyitów zamieszkiwało również w Trypolisie, Nablusie, Tiberiasie, Aleppo, Najszapurze oraz Heracie, szyicki był również Ahwaz oraz wybrzeże Zatoki Perskiej od strony Persji.

Na początku tego wieku Nasir Utrusz, po wielu latach prowadzenia swej religijnej misji w północnej Persji, zyskał władzę w Tabaristanie i ustanowił królestwo, które przetrwało kilka pokoleń po nim. Przed Truszem, przez wiele lat Tabaristanem rządził Hasan ibn Zajd al-Alawi. W tym też okresie Fatymidzi, będący szyitami isma'ilickimi (szyizm siedmiu Imamów – przyp. red.), podbili Egipt i zorganizowali kalifat, który przetrwał ponad dwa stulecia (296h/908-567h/1171). W głównych miastach takich jak Bagdad, Kair i Najszapur, dochodziło między szyitami a sunnitami do walk, w których szyicy często zwyciężali.

Szyizm od wieku 5h/11 do 9h/15

W tym okresie szyizm kontynuował swą ekspansję. Wielu królów i władców będących szyitami pojawiło się w różnych częściach islamskiego świata i propagowało szyizm. Pod koniec 5h/11 wieku działalność Isma'ilitów zakorzeniła się w twierdzy Alamut i przez prawie sto pięćdziesiąt lat Isma'ilici żyli w całkowitej niezależności od centralnych regionów Persji. Sadat-i Mar'aszi, którzy byli potomkami Świętego Proroka, rządili przez wiele lat w Mazandaranie (Tabaristan). Szah Muhammad Chudabandah, jeden ze znanych władców mongolskich, został szyitą a jego potomkowie rządili w Persji przez wiele lat, będąc skutecznym narzędziem w propagowaniu szyizmu. Należy również wspomnieć o królach dynastii Aq Qojunlu i Qara Qojunlu rządzących w Tabrizie, których wpływy rozciągały się do Fars i Kerman; a także o fatymidzkim rządzie w Egipcie.

Oczywiście wolność religijna i możliwość rozszerzania wpływów zmieniały się w zależności od różnych władców. Dla przykładu, wraz z zakończeniem rządów Fatymidów i dojściem do władzy Ajjubidów scena polityczna uległa diametralnej zmianie, a szyicka ludność Egiptu i Syrii straciła swą religijną niezależność. Wielu ludzi zabito w tym okresie tylko za to, że byli szyitami. Jednym z nich był *Szahid-i awwal* (Pierwszy Męczennik) Muhammad ibn Makki, wybitna postać prawodawstwa szyickiego, zabity w Damaszku w roku 786h/1384. W Aleppo zabity został Szajch al-Iszraq Szihab al-Din Suhrawardi na podstawie zarzutu kultywowania batynickich (gnostyckich – przyp red.) nauk i filozofii. Generalnie w tym okresie szyizm wzrastał liczebnie, choć jego religijna siła i wolność zależała od lokalnych warunków i ówczesnych władców. Nie był jednak w tym czasie oficjalną religią żadnego państwa muzułmańskiego.

Szyizm w wiekach 10h/16 i 11h/17

W 10h/16 wieku Isma'il, pochodzący z rodu Szajcha Safiego al-Dina Ardibili, będący mistrzem sufickim i szyitą, wraz z trzema setkami sufich – uczniów jego ojca, rozpoczął powstanie w Ardibil w celu ustanowienia niezależnego i silnego państwa szyickiego. W ten sposób rozpoczął podbój Persji i pokonał lokalnych władców feudalnych. Po serii krwawych wojen z miejscowymi władcami jak również z Ottomanami utrzymującymi kalifat, udało mu się krok po kroku uczynić z Persji zjednoczone państwo, a szyizm uczynił jego oficjalną religią.

Po śmierci Szaha Isma'ila inni safawidzcy królowie rządili Persją do 12h/18 wieku, umacniając tam pozycję szyizmu. U szczytu ich władzy, za panowania Szaha Abbasa, Safawidom udało się podwoić terytorium Persji.

Szyizm od wieku 12h/18 do 14h/20

Przez ostatnie trzy stulecia szyizm kontynuował swój rozwój . W obecnym momencie jest oficjalną religią Iranu, populacje Jemenu oraz Iraku są w większości szyickie. W prawie każdym kraju gdzie żyją muzułmanie, można znaleźć pewną liczbę szyitów.

Sayyid Mujtaba Musavi Lari

Imamat jako racjonalna konieczność

Nieustanne zaangażowanie w rozwój prowadzący ku doskonałości jest silnie zakorzeniony w nieskażonej naturze ludzkiej. Świadomie bądź nieświadomie, z miłością nadającą impetu jego duchowi, człowiek kroczy w kierunku najwyższej godności i szlachetności, jaką jest w stanie osiągnąć, a jego potrzeby duchowe skłaniają go do podążania ścieżką ku coraz wyższym wartościom. Ów ewolucyjny proces przechodzi różne głęboko i silnie ze sobą powiązane etapy.

Prawdą jest oczywiście, iż w człowieku drzemią również niskie pożądania przeszkadzające mu w owym przedsięwzięciu, z którymi musi nieustannie się zmagać w swej duchowej podróży, aby nie pozbawiły go jego potencjału i nie rzuciły na pastwę sił zła. Walka ta trwać będzie tak długo, jak długo istnieć będzie rodzaj ludzki. Jej cel i kulminacja muszą być jasne i wymaga ona istnienia wyjątkowej osoby, która dzięki swym cechom duchowym dotarła do wewnętrznego znaczenia wszystkich praw; która mimo ciągłego zaangażowania w tę walkę, nigdy sama nie uległa niskim żądom. Taką właśnie osobę nazywamy Imamem. Jest to człowiek prawdziwie wyzwolony, niosący sztandar monoteizmu, w którego osobie zrealizowany i uaktywniony został cały ludzki potencjał. Będąc awangardą ludzkości, jest on wyznaczonym przez Boga łącznikiem pomiędzy światem niewidzialnym a człowiekiem, samemu nie będąc w potrzebie żadnego pośrednika, bowiem prowadzony jest bezpośrednio przez Boga. Jak lampa świecąca w samym sercu ciemności, poprzez swoje nauki umożliwia wszystkim wzniesienie się na możliwie najwyższy poziom duchowy oraz prowadzi wszystkich ku jedności, sprawiedliwości i czystości.

W swym nieskończonym miłosierdziu Bóg ukazuje człowiekowi ścieżkę jaką należy podążać i pomaga mu, umieszczając przed nim całościowy program gwarantujący pomyślność w tym świecie jak i w następnym. Ów program, obejmujący wszystkie wymiary ludzkiej egzystencji, jest dokładnie tym, co Bóg przekazywał ludzkości na przestrzeni historii za pośrednictwem swych wysłanników.

Prorok Islamu, Wysłannik Allaha Muhammad, pokój i błogosławieństwa z nim i jego rodziną, położył fundamenty pod sprawiedliwe i mądre społeczeństwo ustanawiając prawe rządy; rozpoczął także proces edukacji tego społeczeństwa. Ponieważ jednak jego życie było przemijające, tak jak życie wszystkich ludzi, koniecznością było pojawienie się następcy, człowieka posiadającego wszelkie atrybuty konieczne do prowadzenia

muzułmanów, który mógłby kontynuować edukacyjny aspekt misji Proroka (saws) w jak najlepszej formie. Skupiając w swej osobie wszystkie cechy doskonałej istoty ludzkiej, Imam inspiruje dusze ludzi, którzy za nim podążają i ukazuje im drogę do Boga. W ten sposób owa prosta ścieżka, której zwieńczeniem jest przebywanie w obecności Boga, pozostaje otwarta dla wszystkich.

Lepiej zrozumiemy to, jeśli zdamy sobie sprawę z faktu, iż nie istnieje wyraźna linia oddzielająca ten świat od życia wiecznego, a zasady regulujące fizyczne życie człowieka nie mogą być rozpatrywane w oderwaniu od praw rządzących jego duchową egzystencją; dla obydwu grup praw wyznaczono opiekuna. Z tego właśnie powodu czysta i bezgrzeszna osoba wyznaczona przez Boga musi sprawować nadzór nad obydwo sferami życia muzułmanów oraz bronić dobra Islamu przed jego wrogami.

Prawdą jest, iż spośród dwunastu świętych Imamów tylko Ali ibn Abi Talib (as), sprawował ziemską władzę i to przez ograniczony czas. Pozostali Imamowie nie objęli rządów, do których byli uprawnieni, była to jednak wina ludzi, którzy zawiedli w zapewnieniu Imamom odpowiednich warunków przez co pozbawili siebie samych korzyści, jakie płynęłyby dla nich z posiadania tak nieporównywalnych z nikim osób za władców. Wyznaczając Imamów, Bóg ustanowił swój dowód pomiędzy ludźmi, przedstawiając im tak wyjątkowe osoby jako przykład nie tylko dla muzułmanów ale i całej ludzkości. Należy również pamiętać, że rola Imamów nie ogranicza się do sprawowania władzy politycznej, wypełniają oni swą misję na szereg różnych sposobów. Imam jest odpowiedzialny za zachowanie prawdy religii i ochronę jej przed zmianami oraz manipulacją. Bóg oraz Jego Wysłannik przekazali mu zadanie nauczania ludzi prawd Koranu oraz nadawania kierunku ich życiom. Co więcej, Imam stanowi kanał, przez który płynie Boża łaska, a więc nawet w sytuacji kiedy ludzie pozbawieni są sprawiedliwych i odpowiedzialnych rządów w wyniku nie rozpoznania praw Imama do władzy, mogą oni czerpać korzyści z innych aspektów jego życia i działalności. Rola Imamów nie została wyeliminowana przez pozbawienie ich prawa rządzenia islamskim społeczeństwem, ponieważ sama ich istota prowadziła ludzi do realizowania swego duchowego i moralnego potencjału.

Zachowanie fundamentów religii było często bardzo blisko powiązane z troską Imamów o dobro Islamu a ich obecność we wspólnocie była w stanie zapobiec wielu błędom. Imam Ali ibn Abi Talib, w okresie kiedy nie sprawował rządów, uważnie obserwował wydarzenia i interweniował w przypadkach, kiedy władze wydawały błędny werdykt, wypaczały pewne prawo lub zamierzały wymierzyć nieprawidłową karę. Zawsze był też

gotowy odpowiadać na pytania przedstawicieli innych religii, którzy licznie przybywali do Medyny interesując się różnymi zagadnieniami dotyczącymi Islamu.

Dzięki Imamom (as) wśród muzułmanów rozprzestrzeniane było także odpowiednie nauczanie Islamu - jego prawnych, edukacyjnych i społecznych aspektów. W okresie, kiedy skorumpowani i niemoralni kalifowie nie dbali o propagowanie prawdziwych nauk Islamu, a często wręcz utrudniali społeczeństwu dostęp do nich, niezliczone tradycje przekazane od Imamów, dotyczące wszystkich aspektów wiary, pomogły zachować religię i zapewnić ludziom odpowiednie przewodnictwo. Niektórzy z kalifów, jak al-Ma'mun, usiłowali podkopać autorytet Imamów organizując teologiczne debaty pomiędzy uczonymi różnych sekt i religii, jednakże wystąpienia Imamów podczas owych debat scementowały tylko ich wyjątkową pozycję jako ludzi wiedzy.

Sayyed Saeed Akhtar Rizvi

Cechy Imama

Wyższość

Szyici wierzą, iż tak samo jak Prorok (saws), Imam powinien przewyższać Ummę we wszystkich cnotach, takich jak mądrość, odwaga, bogobojność i dobroczynność i powinien posiadać kompletną wiedzę na temat Boskiego Prawa. Nikt nie może zostać Imame, jeżeli istnieje w tym samym czasie osoba bardziej do tego predysponowana. Byłoby to sprzeczne zarówno z rozumem jak i Boską Sprawiedliwością.

Bezgrzeszność ('*Isma*)

Drugą cechą jest '*Isma* (bezgrzeszność/nieomyślność). Jeśli Imam nie byłby bezgrzeszny (*Ma'sum*), skłonny byłby do błędu, a tym samym mógłby zwozić ku błędowi inne osoby.

Po pierwsze, w tym co nam przekazuje i nakazuje nie może być nic przypadkowego. Po drugie, Imam jest zarządcą i głową *Ummy* (wspólnoty muzułmańskiej), która powinna niekwestionowanie podążać za nim we wszystkich aspektach. Jeżeli więc popełniłby on grzech, ludzie podążyliby za jego grzechem. Niemożliwość wystąpienia takiej sytuacji jest więc oczywista; posłuszeństwo grzechowi jest bowiem niedozwolone. Byłaby to więc absurdalna sytuacja, bowiem jednocześnie powinno się podążać za Imame jak też i w takim przypadku - nie powinno. Po trzecie, jeżeli popełnienie grzechu przez Imama byłoby możliwe, ludzie mieliby obowiązek powstrzymania go od tego (ponieważ obowiązkiem każdego muzułmanina jest powstrzymywanie innych od złych czynów). Imam byłby w takim wypadku obiektem pogardy, z przywódcy *Ummy* stałby się posłusznym jej woli a więc jego Imamost traciłby swe znaczenie. Po czwarte, Imam jest obrońcą Boskiego Prawa, a jest to misja, której nie można pokładać w ręce osoby skłonnej do błędu; ani też taka osoba nie byłaby w stanie prawidłowo wykonywać tego zadania. Dlatego też bezgrzeszność jest nieodłącznym warunkiem Proroctwa, a powody czyniące ją konieczną w przypadku proroka, czynią ją także konieczną w przypadku Imama czy kalifa.

Wyznaczenie przez Allaha

Tak jak w przypadku proroków, powyższe warunki nie są wystarczające, aby automatycznie czyniły z kogoś Imama. Imamost nie jest zdobywanym zajęciem; jest desygnacją otrzymywaną z rąk Allaha.

Szi'a Ithna Aszarijja (szyici uznający dwunastu Imamów) wierzą, że jedynie Allah może wyznaczyć następcę Proroka, *Umma* nie ma w tej kwestii żadnego wyboru – jej obowiązkiem jest jedynie podążanie za wybranym przez Boga Imamem czy Kalifem. Stoi to w opozycji do stanowiska sunnitów, według których obowiązkiem wspólnoty jest wybór kalifa.

Wersety Świętego Koranu

Poniższe wersy Świętego Koranu potwierdzają pogląd szyitów:

Twój Pan stwarza co chce i wybiera; oni nie mają wyboru. Chwała niech będzie Allahowi! On jest wyniosły ponad to co Jemu przypisują jako współtowarzyszy. (28:68)

Pokazuje to jasno, iż wybór nie leży w gestii człowieka, lecz całkowicie w rękach Allaha.

Przed stworzeniem Adama (as), Allah obwieścił aniołom:

Ja umieszczę na ziemi namiestnika... (2:30)

Kiedy anioły wyraziły swój protest, został on podważony słowami:

Zaprawdę, Ja wiem to, czego wy nie wiecie (2:30)

Jeżeli bezgrzeszne anioły nie miały nic do powiedzenia przy wyznaczeniu kalifa na ziemi, jak można oczekiwać, że taka odpowiedzialność zostanie złożona w ręce grzesznych ludzi?

Allah sam wyznaczył Proroka Dawuda (as) jako kalifa:

O Dawudzie! Uczyniliśmy Ciebie namiestnikiem na ziemi... (38:26)

Podobnie w przypadku Proroka Ibrahima (as):

Powiedział On: Ja uczynię ciebie Imamem dla ludzi.' Powiedział: 'I z mojego potomstwa? Powiedział On: 'Moje przymierze nie obejmuje niesprawiedliwych. (2:124)

Powyższy wers prowadzi nas do odpowiedzi na wiele istotnych kwestii dotyczących Imamatu.

1. Allah rzekł: *Ja uczynię ciebie Imamem dla ludzi;* co pokazuje, że Imamat to status nadany przez Allaha i pozostaje poza jurysdykcją wspólnoty.

2. *Moje przymierze nie obejmuje niesprawiedliwych.* To pokazuje jasno, że ktoś kto nie jest *Ma'sum* (bezgrzesznym), nie może być Imamem.

3. Bardziej dosłowne tłumaczenie tego wersetu brzmi: *moje przymierze nie dosięga niesprawiedliwych.* Nie brzmi ono *niesprawiedliwi nie dosięgną mojego przymierza*, co mogłoby sugerować, że człowiek może sam osiągnąć status Imamatu. Nie pozostawia się tu miejsca na żadne niedomówienia: Nadanie Imamatu leży w rękach Allaha i On nadaje go, komu zechce.

Następnie mamy do czynienia z ogólną zasadą;

Ustanowiliśmy ich Imamami prowadzącymi drogą prostą według Naszego rozkazu. (21:73)

Kiedy Prorok Musa (as) chciał *wazira* (pomocnika), aby pomagał mu w jego obowiązkach, nie wyznaczył nikogo sam do tej roli. Modlił się do Allaha: *Daj mi pomocnika z mojej rodziny – Haruna, mojego brata* (20:29-30) a Allah rzekł: *Zostało ci dane, o Muso, to o co prosiłeś.* (20:36)

Ów Boski wybór jest oznajmiany *Ummie* przez proroka lub poprzedniego imama. Oznajmienie to nazywa się *Nass* – określenie, wyznaczenie imama przez proroka bądź poprzedniego imama. Imam musi jednak być, wedle wierzeń szyickich, *Mansus min Allah*, czyli wybrany do tej roli przez Allaha.

Historia proroków nie daje nam ani jednego przypadku, w którym następcę proroka wybrano by poprzez głosowanie zarządzane wśród jego zwolenników. Nie ma więc powodu, aby ów ustanowiony Boski zwyczaj uległ zmianie w przypadku ostatniego Proroka.

Nie znajdziesz zmiany w zwyczaju Allaha. (33:62)

Imam Ali ibn Abi Talib (a.s.)

Mowa pierwsza z księgi Nahdżul Balagha

Chwała Allahowi, którego wartości nie mogą opisać ci, co mówią, którego szczodrości nie mogą porachować ci, co liczą i którego żądania (posłuszeństwa) nie mogą zaspokoić ci, co tego próbują; którego nie są w stanie docenić szczyty intelektu i którego nie mogą osiągnąć głębin zrozumienia; On, dla którego opisanie nie ustalono żadnej granicy, dla którego nie istnieje godna pochwała, nie ma ustalonego czasu ani przewidzianego trwania. Zrodził On stworzenie przez swą Wszechmoc, rozproszył wiatry przez swe Współczucie i trzęsącą się ziemię uczynił solidną przy pomocy gór.

Pierwszorzędną sprawą w religii jest Jego poznanie , doskonałością Jego poznania jest świadczenie o Nim, doskonałością świadczenia o Nim jest wiara w Jego Jedność , doskonałością wiary w Jego Jedność jest uznawanie Jego czystości , a doskonałością Jego czystości jest zaprzeczenie Jego atrybutom, ponieważ każdy atrybut dowodzi, że jest czymś innym od tego czemu jest przypisywany oraz że wszystko czemu się coś przypisuje jest odmienne od atrybutu. Ktokolwiek więc przypisuje atrybuty Allahowi, widzi podobieństwa do Niego, a tym samym widzi Go jako dwójkę, a kto widzi Go podwójnie uznaje Jego części; kto uznaje Jego części, myli się co do Niego; kto myli się co do Niego, wskazuje na Niego; kto wskazuje na Niego przyznaje Mu ograniczenia; a kto przyznaje Mu ograniczenia ten, Go policzył.

Ktokolwiek rzekł w czym On jest , stwierdził, że zawiera się On w czymś; ktokolwiek rzekł na czym On jest, stwierdził, że nie ma Go na czymś innym. On jest Bytem, ale nie poprzez budzenie się do bycia. On istnieje, ale nie z nie-istnienia. On jest ze wszystkim, ale nie w sensie fizycznej bliskości. On różni się od wszystkiego, ale nie w sensie fizycznej separacji. On działa, ale bez żadnych ruchów czy narzędzi. On widzi nawet, gdy nie ma na co patrzeć spośród Swego stworzenia. On jest Jedynym w taki sposób, że nie ma nikogo, komu mógłby dotrzymać towarzystwa, czy za nim tęsknić w jego nieobecności.

Allamah Sayyid Muhammad Tabataba'i

Duchowe przesłanie Szyizmu

Przesłanie Szyizmu dla świata można podsumować w jednym zdaniu: "Znać Boga." Innymi słowy, jest to instruowanie człowieka, aby kroczył ścieżką Boskiej realizacji i wiedzy o Bogu w celu zyskania szczęścia i zbawienia. Przesłanie to zawiera się w powiedzeniu Proroka (saws) : *O ludzie! Poznajcie Boga i Jego Jedność, abyście mogli uzyskać zbawienie.*

Człowiek ze swej natury jest przywiązany w tym ziemskim życiu do wielu celów oraz materialnych przyjemności. Uwielbia smaczne jedzenie i picie, modne ubrania, atrakcyjne miejsca i otoczenie, pięknych współmałżonków, szczerych przyjaciół i wielkie bogactwa. W innym kierunku natomiast pociąga go władza, pozycja, reputacja, rozszerzanie swej dominacji oraz niszczenie wszystkiego, co sprzeczne z jego życzeniami.

Jednakże w swej wewnętrznej i pierwotnej, nadanej przez Boga naturze, człowiek rozumie, że wszystko to są jedynie środki stworzone dla człowieka, to nie człowiek stworzony jest dla nich. Te rzeczy powinny być podporządkowane człowiekowi i podążać za nim, a nie odwrotnie. Pojmowanie brzucha oraz obszaru poniżej nim jako ostatecznego życiowego celu, to logika bydła i owiec. Walka z innymi i rozdzieranie ich na strzępy to logika tygrysa i wilka. Logika przyrodzona ludzkiej egzystencji, to osiągnięcie mądrości i nic więcej. Ta logika oparta na mądrości, z jej zdolnością rozróżniania pomiędzy rzeczywistością a ułudą, prowadzi nas w kierunku prawdy, a nie w kierunku rzeczy czy emocji zależnych od naszych namiętności, samolubstwa i egoizmu. Logika ta uważa człowieka za część całości stworzenia bez odseparowanej niezależności czy możliwości buntowniczego egocentryzmu. W przeciwieństwie do poglądu, iż człowiek jest panem stworzenia ujarzmiającym nieokiełznaną naturę i zmuszającym ją do tego, by była posłuszna jego życzeniom i żądaniom, uważamy iż w rzeczywistości człowiek jest narzędziem w ręku Uniwersalnej Natury i sam jest rządzony i poddany nakazom.

Ta oparta na mądrości logika zachęca człowieka, aby uważnie skoncentrował się na zrozumieniu, jakie posiada odnośnie istnienia tego świata, aż stanie się dla niego jasne, że świat egzystencji i wszystko co w nim się zawiera nie pochodzi z samego siebie, lecz raczej z Wiecznego Źródła. Będzie wtedy wiedział, że całe to piękno jak i brzydota, wszystkie te stworzenia na ziemi i w niebiosach, które zewnętrznie wydają się być niezależnymi „rzeczywistościami”, tak naprawdę zyskują rzeczywistość tylko poprzez to źródło.

Rzeczywistość objawia się tylko w swym Świele, a nie przez samą siebie czy w samej sobie. Tak samo jak „rzeczywistości” dnia wczorajszego, tak wczorajsza władza czy splendor, nie mają większej wartości niż historyjki dnia dzisiejszego; tak samo „rzeczywistości” dnia dzisiejszego są jedynie mgliście pamiętanymi snami z punktu widzenia tego, co będzie dla nas „rzeczywistością” jutra. W ostatecznym rozrachunku wszystko samo w sobie jest niczym więcej, jak historyjką czy snem. Tylko Bóg jest Rzeczywistością w sensie absolutnym; jedyną, która nie zaniknie. Pod Jego ochroną wszystko zyskuje istnienie i objawia się za sprawą Światła Jego Esencji.

Kiedy tylko człowiek otrzyma dar takiej wizji i zrozumienia, wtedy zasłona odseparowanej egzystencji osunie się z jego oczu, będzie jak bąbelek na powierzchni wody. Ujrzy on wtedy, iż świat i wszystko, co w nim się znajduje, zależy od Wiecznej Istoty będącej w posiadaniu życia, władzy, wiedzy i każdej doskonałości w stopniu nieskończonym. Człowiek i wszelkie inne istoty na świecie są jak wiele okien ukazujących odpowiednio do swoich możliwości świat wieczności, który je przekracza i leży ponad nimi.

Właśnie w tym momencie człowiek odbiera – od siebie i od wszystkich istot – cechę niezależności i zwierzchności oraz zwraca te cechy ich Właścicielowi. Odciąga samego siebie od wszystkich rzeczy, by przywiązać się jedynie do Jednego Boga. Przed Jego Majestatem i Wielkością nie robi nic, jak tylko kłania się w pokorze. Tylko wtedy zaczyna być prowadzony i kierowany przez Boga w ten sposób, że wszystko co wie, wie w Bogu. Poprzez Boskie przewodnictwo staje się upiększony moralnymi i duchowymi zaletami oraz czystymi czynami, które tak, jak sam Islam, są poddaniem się Bogu, religią leżącą w pierwotnej naturze wszechrzeczy.

To jest najwyższy stopień ludzkiej doskonałości oraz etap idealnego człowieka (*insan-i-kamil*), czyli Imama, który dotarł do tej rangi dzięki Boskiej Łasce. Ci, którzy dotarli do tego etapu poprzez duchową praktykę, osiągając różne stopnie; wszyscy są tymi, którzy prawdziwie podążają za Imamem. Staje się więc jasne, że wiedza o Bogu oraz o Imamie są nieodłączne, w ten sam sposób, w jaki wiedza o Bogu jest nierozzerwalnie związana z wiedzą o samym sobie. Ten bowiem, kto zna swe własne symboliczne istnienie, poznał zarazem prawdziwe istnienie należące jedynie do Boga, który jest niezależny i pozbawiony jakichkolwiek potrzeb.

Muhammad Ali Shomali

Znaczenie samopoznania

Omawiając tego typu zagadnienie, najlepiej byłoby rozpocząć od jego definicji oraz od określenia jego znaczenia. Czymże jest samopoznanie? Jest to wiedza o nas samych. Jakiego jednak rodzaju wiedza? Nie jest to znajomość swojego nazwiska, imion rodziców czy miejsca i daty urodzin. Samopoznanie dotyczy zupełnie innego aspektu naszego istnienia. Nie jest ono związane z naszymi fizycznymi zmysłami, dotyka ono naszego wymiaru duchowego.

Gdy mówimy o różnych wymiarach ducha i naszego istnienia, nie możemy zapominać, iż człowiek jest istotą całkowicie odmienną od innych stworzeń. Mimo, iż pod wieloma względami należymy do świata zwierzęcego, w naszych rozważaniach chcemy skupić się na tym, co oddziela nas od zwierząt i czego nie można w nich odnaleźć. Aby lepiej zrozumieć wagę tego tematu, pomocne będzie przytoczenie kilku wersetów Świętego Koranu oraz hadisów.

Święty Koran w wielu miejscach rozwodzi się nad istotą samopoznania. Jeden z takich wersów znajdujemy Surze al-Haszr, gdzie czytamy:

Nie bądźcie tak jak ci, którzy zapomnieli o Allahu przez co On sprawił, że oni zapomnieli o swoich duszach. Oto ci, którzy są grzesznikami. (59:19)

W tym miejscu nasz Pan mówi, iż zapominanie Go sprawia, że zapominamy o nas samych i ostatecznie prowadzi nas do grzechu. Istnieje hadis wyrażający podobną koncepcję, jednakże z nieco innego punktu widzenia. Jest to bardzo dobrze znana tradycja, trudno byłoby znaleźć jakiegokolwiek dzieło o etyce Islamu, które by jej nie cytowało:

Ten kto naprawdę zna siebie, poznał swego Pana.¹

Tradycja ta mówi nam, iż samopoznanie implikuje również poznanie Boga; świadomość samego siebie prowadzi do bycia świadomym Boga. Podobnie więc, kto zaniedbuje swego Pana, zaniedbuje samego siebie, a najlepszym sposobem na poznanie Boga jest dążenie do samopoznania. Kolejny wers dotykający tego zagadnienia znajdujemy w Surze al-Ma'idah, gdzie czytamy:

O wy, którzy wierzycie! Zatroszczcie się o samych siebie. Ten kto błędzi nie może wam zaszkodzić jeśli jesteście na właściwej drodze. (5:105)

W powyższym wersie Allah mówi nam, abyśmy dbali o siebie, zwracali uwagę na stan naszych dusz oraz byli świadomi chorób, które nasze dusze

¹ Mizan al-Hikmah, Muhammad Muhammadi ReyShahri, Tom 6, str. 142, hadis nr. 11923, cytowane z Ghurar al-Hikam.

trapią oraz sposobów ich uleczenia. Napomina nas także, abyśmy nie zapominali o naszych muzułmańskich obowiązkach. Następnie mówi:

*Ten kto błądzi nie może wam zaszkodzić
jeśli jesteście na właściwej drodze.*

Oznacza to, że jeśli rozumiemy naszą ścieżkę i jesteśmy przekonani i oddanymi wiernymi, ci którzy pogrążeni są w błędzie, nie są w stanie uczynić nam żadnej krzywdy. Rozumiemy przez to, iż naszym podstawowym obowiązkiem jest dbanie o naszą duchowość.

W tym miejscu powstać może pytanie o relację pomiędzy wierzącym a społeczeństwem. Czy powyższy wers oznacza, że powinniśmy skupiać się na sobie nie zwracając uwagi na nasze otoczenie? Aby odpowiedzieć na to pytanie zobaczymy co ma w tym temacie do powiedzenia Allamah Tabataba'i w swojej obszernej pracy zatytułowanej Al-Mizan. Ów wielki interpretator Świętego Koranu wyjaśnia, iż chodzi tu o to, że powinniśmy troszczyć się o siebie i znać swoje prywatne jak i społeczne obowiązki, abyśmy byli odpowiedzialni również w sensie społecznym. Dla przykładu, Islam nakazuje nam zachęcać ludzi do czynienia dobra oraz zabraniać im czynienia zła. Ten, kto nie spełnia tego obowiązku, nie jest uważany za prawdziwie oddanego muzułmanina, nie pomaga bowiem ulepszać się społeczeństwu.

W Islamie dbanie o swą duchowość jest więc ściśle powiązane z troską o dobro otaczających nas ludzi. Ważne jest także, aby pamiętać, że otoczenie może w znacznym stopniu wpływać na jednostkę, osłabiając lub umacniając jej wiarę.

Kolejne pytanie, jakie może się nasunąć, brzmi: „Czy jesteśmy odpowiedzialni również za prowadzenie na ścieżkę prostą nie-muzułmanów?” Odpowiedź brzmi jednoznacznie: „Tak”, choć najważniejszą rzeczą jest zachowywać się samemu w sposób przykładowy i bogobojny tak, aby inni widzieli rzeczywiste efekty bycia wiernym muzułmaninem. Zapraszając nie-muzułmanów do Islamu, kontynuujemy dzieło powierzone Prorokowi za jego życia. Jest to również spełnienie obowiązku wynikającego z naszej miłości do innych ludzi. Jeżeli my odnaleźliśmy drogę i światło, powinniśmy zapraszać innych, aby również zanurzyli się w tym świetle oraz w błogosławieństwach tej drogi.

Po wypełnieniu naszych osobistych i społecznych obowiązków, ci którzy wciąż nie wierzą i wciąż chcą trwać w błędzie, nie będą dla nas szkodliwi. Mogą nas nękać, w najgorszym przypadku mogliby nas zabić, nie będą jednak w stanie odebrać nam naszej wiary. Wręcz przeciwnie, ich presja będzie naszą wiarę wzmacniać.

Wracając do naszego głównego tematu, trzeci wers o ważności samopoznania znajdujemy w Surze Ha-Mim Sadzdah:

Niebawem pokażemy im Nasze znaki we wszechświecie i w nich samych, aż stanie się dla nich jasne, że to jest Prawda. (41:53)

Allah mówi, że ukaże im swe znaki. Gdzie jednak będzie można te znaki odnaleźć? Allah powiada, że w dwóch miejscach: w świecie zewnętrznym i w naszych duszach. Ten wers pokazuje nam, że poprzez rozważanie znaków zawartych w nas samych oraz tych, które obserwujemy we wszechświecie, stanie się całkowicie oczywiste, iż Allah istnieje.² Zgodnie z wieloma interpretacjami, fakt ten nie tylko będzie prawdziwy, ale sam w sobie będzie Prawdą. Ważne jest rozumienie, rozróżnienie pomiędzy tymi dwoma wyrażeniami; podobnie mówimy iż Imam Ali (as) jest nie tylko sprawiedliwy, lecz również jest sprawiedliwością, co oznacza, że sprawiedliwość ucieleśniła się w Imamie Alim .

Kontynuujmy nasze rozważania nad tym, dlaczego ten temat jest tak istotny dla naszego życia. Ponownie będziemy opierać się na Świętym Koranie. W codziennym życiu, gdy kupujemy jakieś nowe urządzenie, niezwłocznie zwracamy się do instrukcji obsługi po wskazówki odnośnie jego użytkowania, wierząc że producent jest najlepszym źródłem informacji. Wydaje się więc logiczne, że muzułmanin zwraca się do Świętego Koranu po wskazówki odnośnie właściwego postępowania w życiu, wierząc, że Stwórca człowieka jest najlepszym przewodnikiem oraz nauczycielem złożonej natury ludzkiej.

Kolejny wers dotyczący naszego tematu znajduje się w Surze al-Dharijat:

Na ziemi są znaki dla tych, którzy posiadają pewność. I są w waszych duszach. Czy wy nie widzicie? (51:20,21)

Dowiadujemy się, że Allah daje nam dwa rodzaje znaków, te w świecie fizycznym oraz te wewnątrz nas samych. Wers 20 mówi o znakach związanych z wymiarem fizycznym. Wszechmocny Bóg mówi nam, iż na ziemi znajdują się znaki dla tych, którzy wierzą.

Powstaje pytanie: Dlaczego ci, którzy już wierzą, potrzebują ponownego zapewnienia poprzez takie znaki oraz dlaczego ci, którzy w Boga nie wierzą nie zwracają na nie uwagi, chociaż bardziej ich potrzebują? Wielcy uczeni islamscy odpowiadają, że ci którzy nie wierzą w Stwórcę jako Pana i Władcę wszechświata, nie zwracają również uwagi na to, co jest wokół nich, ignorując znaki, które są łatwo rozpoznawalne dla wierzących.

W następnym, 21 wersie Sury al-Dharijat Pan mówi:

I są w waszych duszach. Czy wy nie widzicie?

² Allamah Tabataba'i opisuje dwie możliwe interpretacje tego wersu. Według jednej z nich „Prawda” oznacza Qur'an, druga zaś mówi, iż chodzi o Allaha. To samo mówi komentarz Tafsir Nemuneh, preferując jednak drugą opcję. Zobacz Al-Mizan, Tom 17, str. 404,405 oraz Tafsir Nemuneh, Nasir Makarim Shirazi, Tom 20, str. 330-332.

Ten wers zwraca naszą uwagę na potrzebę szukania owych znaków w nas samych. Nakazuje się nam jednak jednoznacznie, abyśmy wypatrywali ich także w świecie zewnętrznym, gdyż on również jest dla nas źródłem wskazówek. Staje się więc jasne, że muzułmanin nie powinien skupiać się jedynie na swej duszy pomijając materialną rzeczywistość i odwrotnie – nie powinien sądzić, że sprawy materialne są wszystkim, co się liczy.

W Indiach na przykład żyje wiele osób, które poświęcają cały swój czas na wzmacnianie siły duszy w celu wykonywania czynów, które są w normalnych warunkach niemożliwe. W ten sposób tracą jednak kontakt z rzeczywistością, z codziennym życiem. Muzułmanom nakazuje się co innego. Wiemy, że oba te światy są ze sobą ściśle powiązane i uzupełniają się nawzajem. Gdy naukowiec pracuje w laboratorium nad pożytecznym projektem lub, gdy ktoś wykonuje ciężką pracę, aby zarobić na godne życie, wypełnia w istocie polecenie Boga. Jest to jedna z najbardziej charakterystycznych cech Islamu – nie czyni on rozdzielenia pomiędzy codziennością a życiem duchowym.

W dzisiejszym świecie, szczególnie w społeczeństwach zachodnich, dostrzegamy niezliczone przykłady ludzi całkowicie wyalienowanych, odizolowanych od samych siebie w wyniku poszukiwania wszystkiego jedynie w sferze materialnej. W skrajnych przypadkach alienacja ta urasta do takich rozmiarów, że przebywanie sam na sam ze sobą staje się dla człowieka bardzo niepożądane, a wręcz uciążliwe. Dlaczego tak się dzieje? Ponieważ kiedy taki człowiek zostając sam, w pewien sposób traci kontakt ze światem zewnętrznym, który jest wszystkim, co ma. Obcując ze swą duszą staje więc w obliczu świata, który nie ma dla niego większego znaczenia. Uciekając przed samym sobą wielu zwraca się ostatecznie w stronę alkoholu i narkotyków. Osoba zdrowego ducha może przebywać sama, a mimo to nigdy nie będzie samotna. Człowiek, który ignoruje część siebie – swego ducha – w sytuacji sam na sam ze sobą woli uciszyć swe sumienie niż stawić mu czoła; alkohol i narkotyki są najlepszą drogą ucieczki od siebie. Uciążliwość samotności jest jednym z powodów, dla których niektóre społeczeństwa używają całkowitego odosobnienia jako metody karania przestępców.

Kiedy jednak wierny muzułmanin zostaje sam, nie jest samotny; czasowe odosobnienie jest przez muzułmanów bardzo doceniane. Daje nam okazję do refleksji, modlitwy, rozważenia swych słabych i mocnych punktów oraz poszukiwania przewodnictwa naszego Pana.

W jednym z hadisów Imam Sadżdżad (as) powiedział:

*Gdyby umarło wszystko między Wschodem a Zachodem, nie czułbym się samotny dopóki byłby ze mną Koran.*³

³ Usul al.-Kafi, Kitab Fadl al-Qur'an, Muhammad Ya'qub Kulayni, nr 13.

Kolejny raz zwróćmy się więc do hadisów, aby zgłębić nasz temat. To nieocenione dziedzictwo zostało nam pozostawione przez uczonych, którzy znali wartość uważnego słuchania słów Proroka i Imamów (as) oraz rejestrowania owych przykładów doskonałego muzułmanina i doskonałego człowieka.

Wcześniej omawialiśmy słynną tradycję: *Kto zna siebie, poznał swego Pana.*

Imam Ali powiedział także o wartości samopoznania:

*Wiedza o sobie jest najbardziej korzystną wiedzą ze wszystkich.*⁴

Powiedział także:

*Zastanawia mnie osoba, która pilnie poszukuje czegoś co zgubiła, jednak zgubiła również swoją duszę i nie szuka jej.*⁵

*Zastanawiam się jak człowiek, który ignoruje siebie (swą duszę) może poznać swego Pana”*⁶

*Gdy wzrasta wiedza człowieka, wzrasta także jego dbałość o swą duszę i robi on co w jego mocy aby ją oczyścić.*⁷

*Najwyższa wiedza człowieka to znajomość siebie.*⁸

⁴ Mizan al.-Hikmah, Tom 6, str. 140, nr 11903, cytowane z Ghurar al.-Hikam.

⁵ Ibid., str. 141, nr 11911

⁶ Ibid., str. 142, nr 11925

⁷ Mustadrak al-Wasa'il, Tom 11, str. 323, nr 16

⁸ Mizan al-Hikmah, Tom 6, str. 140, nr 11902, cytowane z Ghurar al-Hikam.

O autorach:

Imam Ali ibn Abi Talib - zięć Proroka Muhammada oraz jego najbliższy towarzysz, pierwszy z linii 12 szyickich Imamów, dla sunnitów czwarty Kalif Sprawiedliwy. Wyjątkowa osobistość wczesnego Islamu, jego przemówienia, listy i sentencje zebrane zostały w księdze *Nahdżul Balagha*.

Allamah Sayyid Muhammad Husayn Tabataba'i (1892-1981) - jeden z największych uczonych muzułmańskich XX-go wieku, autor niezliczonych dzieł obejmujących wszystkie aspekty nauk islamskich a przede wszystkim monumentalnego komentarza do Koranu zatytułowanego *Al-Mizan*, uważanego za jeden z największych współczesnych komentarzy koranicznych przez muzułmanów zarówno szyickich jak i sunnickich. Studiował w szyickim seminarium duchownym (Hawza al Ilmijja) w Nadżafie w Iraku, po czym rozpoczął nauczanie w Tabrizie oraz w Qum w Iranie. Wśród jego uczniów znajdowali się zarówno tradycyjni uczeni muzułmańscy tacy jak Ajatollah Mutahhari i Ajatollah Beheshti jak również zachodni badacze tacy jak Henri Corbin, William Chittick czy Seyyed Hossein Nasr.

Mohammad Jawad Chirri - urodzony w Libanie, absolwent Hawza al Ilmijja w Nadżafie w Iraku, w roku 1948 przybył do Stanów Zjednoczonych gdzie stanął na czele społeczności szyickiej w Detroit (cieszącej się do dziś największym meczetem w USA). Jest autorem jednej z najbardziej poczytnych anglojęzycznych książek na temat Islamu, zatytułowanej *Pytania o Islam* (Inquiries about Islam). W roku 1959 nakłonił Szajcha Mahmouda Shaltouta - głowę egipskiego Al-Azhar, najbardziej prestiżowej uczelni Islamu sunnickiego na świecie, do wydania historycznej fatwy uznającej szyizm za równoprawną szkołę w Islamie.

Dr Muhammad Ali Shomali - absolwent Hawza al Ilmijja w Qum w Iranie, Uniwersytetu Teherańskiego oraz Uniwersytetu w Manchesterze. Jest wykładowcą oraz dyrektorem wydziału religioznawstwa w Instytucie Edukacyjno-Badawczym im. Imama Chomejniego w Qum. Obecnie mieszka w Londynie gdzie aktywny jest na polu dialogu między muzułmanami szyickimi a katolikami. Autor książek: *Samopoznanie, Etyczny relatywizm, Odkrywając Islam szyicki* oraz *Islam szyicki: początki, wiara i praktyki*. W roku 2004 był gościem międzyreligijnej sesji na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

Szajch Mazin al Sahlani – ur. w roku 1960 w Basrze w Iraku, absolwent Hawza al Ilmijja w Nadżafie, obecnie imam społeczności muzułmańskiej w Pensylwanii w USA oraz dyrektor Islamskiej Fundacji Al-Makarim, organizacji edukacyjno-kulturalnej. W latach 1980-1988 przebywał w Polsce gdzie studiował inżynierię budowlaną na uniwersytecie rzeszowskim i uzyskał tytuł magistra w roku 1986.

Sayyed Saeed Akhtar Rizvi (1927-2002) - uczony muzułmański i wielki propagator Islamu szyickiego, przewodniczący Muzułmańskiej Misji Bilal w Tanzanii, któremu przypisuje się doprowadzenie do konwersji na Islam szyicki około 100 tysięcy mieszkańców Afryki. Autor wielu książek, m.in. *Imamat: Sukcesja po Proroku, Bóg z perspektywy Islamu* i *Sprawiedliwość Boga*. Przetłumaczył na język angielski znaczną część koranicznego komentarza *Al-Mizan* Alamaha Tabataba'i.

Sayyid Mujtaba Musavi Lari (ur. 1925), absolwent Hawza al Ilmijja w Qum w Iranie, autor wielu książek, m.in. *Etyka i rozwój duchowy, Zachodnia cywilizacja oczami muzułmanina* oraz czterech tomów *Lekcji doktryny Islamu*. Założyciel Biura Propagowania Kultury

Islamskiej Zagranicą. Współpraca pomiędzy polskimi szyitami a Musavi Larim zaowocowała m.in. wydaniem polskiego tłumaczenia jego książki *Poznać Boga*.

Mahmud Taha Żuk ur.1939 r.. Naczelny imam Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej w Polsce. Współtwórca dialogu muzułmańsko-chrześcijańskiego w Polsce. Uczestnik spotkań z papieżem Janem Pawłem II. Autor licznych publikacji prasowych i książkowych m.in. *Glosa do Koranu* 2004; *Wassan Girej-Dżabagi i Dżennet Dżabagi-Skibniewska w służbie islamu i narodu* . Tłumacz hadisów
W latach 1976- 1995 Redaktor Naczelny kwartalnika *Al-Islam*, Redaktor Naczelny *Rocznika Muzułmańskiego*”

Rafał Berger ur. 1963 r. Muzułmańskie imię **Ahmed**, imam szyickiego Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej w Bydgoszczy. Działacz społeczny, publicysta. Członek wielu stowarzyszeń i organizacji społecznych. W latach 1995-2006.Redaktor Naczelny kwartalnika *Al-Islam*, Sekretarz Redakcji *Rocznika Muzułmańskiego*. Autor ok. stu publikacji prasowych oraz kilku niewielkich pozycji książkowych m.in. *Mistyka Anazu* 2002; *Przemyślenia do Koranu sury 94-114*, 2005.

SPIS TREŚCI

Wstęp
Muzułmańskie wierzenia i praktyki: wprowadzenie
Nakazy i zakazy w Islamie
Meczet jako centrum religijne i kulturowe
Filozofia społeczeństwa islamskiego
Prorok Muhammad (saws)
Krótka historia szyizmu
Imamat jako racjonalna konieczność
Cechy Imama
Mowa pierwsza z księgi Nahdżul Balagha
Duchowe przesłanie Szyizmu
Znaczenie samopoznania
O autorach